

UiO : **Det juridiske fakultet**

Har man plikt til å hindre at
vann fra egen eiendom renner
videre til naboeiendommen?

Kandidatnummer: 647

Leveringsfrist: 25.11.16

Antall ord: 17706

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
2	Rettskildebildet	2
3	Ansvar for tiltak på naboeiendom	3
3.1	Innledning	3
3.2	Hovedregelen i § 2 - rammen for det lovlige	3
3.2.1	Vilkår for at § 2 kommer til anvendelse	3
3.2.2	Oppsummering.....	14
3.3	Absolutt tålegrense	15
3.4	Egen grense i § 5.....	17
4	Ansvar for skade knyttet til vassdragstiltak	18
4.1	Innledning	18
4.1.1	Ansvarssubjekt.....	18
4.1.2	Vassdragstiltak.....	19
4.2	Ansvar på subjektivt grunnlag	20
4.3	Ansvar på objektivt grunnlag	22
4.3.1	Innledning	22
4.3.2	Objektivt ansvar for uforsvarlig vassdragstiltak.....	22
4.3.3	Ledninger og tuneller	25
4.3.4	Fløting og motorisert ferdsel i vassdraget	26
5	Skade fra avløpsanlegg.....	28
5.1	Innledning.....	28
5.1.1	Avløpsanlegg.....	28
5.2	Ansvarssubjekt.....	30
5.3	Ansvarsbetingende handling.....	30
5.3.1	Kapasitetsmangel.....	30
5.3.2	Utilstrekkelig vedlikehold	31
5.4	Ulovfestet objektivt ansvar	33
5.5	Unntak	34
5.5.1	Lovfestede unntak.....	34
5.5.2	Unntak fra objektivt ansvar etter ansvarsfraskrivelser	35
5.5.3	Force majeure	39
6	Offentligrettslig side.....	43
6.1	Ansvar for manglende kommunal planlegging	43
6.1.1	Innledning	43
6.1.2	Ansvarssubjekt og arbeidsgiveransvar.....	43
6.1.3	Plan- og bygningsloven § 28-1.....	44

7	Oppsummering og rettspolitisk vurdering.....	50
8	Litteraturliste	52
9	Forarbeider	54
10	Lover og forskrifter	55
11	Rettspraksis.....	56

1 Innledning

I denne oppgaven ser jeg på reglene om ansvar for overvann¹. Spørsmålet oppstår i flere situasjoner, blant annet når man graver en grøft eller på annen måte leder vann bort fra sin eiendom og over til naboen, når en høyereliggende nabo gjødsler jordene sine og forurenset vann renner nedover til naboen, om rør eller en vei over et vassdrag tettes og forårsaker vann på avveie, eventuelt oversvømmelse. Spørsmålet er også relevant når overvannsskader skyldes rørbrudd eller tilbakeslag fra offentlig overvannsanlegg eller avløpssystem. Formuleringen ”egen eiendom” i oppgavetittelen referer seg ikke bare til fast eiendom, men også til overvanns- og avløpsanlegg som eiendom.

Ansvar for overvannsskade har også en side til kommunal planlegging og plassering av bygninger på utsatte steder. Kommunen kan være ansvarlig etter både offentligrettslige og privatrettslige regler, men kan også få rettigheter etter disse. Kommunens eventuelle ansvar for mangelfull planlegging har relasjon til kommunens plikt til å regulere og forvalte offentlig eiendom på en måte som hindrer skade. Kommunen kan også holdes ansvarlig for vann fra annen mans grunn, parallelt med eieren. Som følge av økt fortetting, befolkningsvekst, utbygging, økte nedbørsmengder og mer ekstremvær kommer disse problemstillinger stadig oftere opp.²

Utover tålegrensen som følger av naboloven finnes få rettslige grunnlag som uttrykker hva man må tåle når det gjelder avrenning av overvann. Systembetragtninger og reglenes sammenheng taler imidlertid for at det finnes en grense. Tålegrensen og den enkelte eiers handleplikt må derfor utledes av konsekvensreglene for de tilfellene der grensen er overskredet. Når tålegrensen er overskredet inntreffer erstatningsansvar, hvilket indikerer at det eksisterer et ansvarsgrunnlag. Grensen kommer dermed til uttrykk gjennom erstatningsreglene.

Spørsmålet reguleres særlige av fire rettsgrunnlag, som behandles systematisk i det følgende. Først behandles ansvarsreglene i naboloven, deretter reglene i vannressursloven og forurensningsloven. Disse kommer i en mellomstilling i skillet mellom privat- og offentligrettslige regler. Både forurensings- og vannressursloven er av privatrettslig karakter, men retter seg hovedsakelig mot stat og kommune de fleste vann- og avløpsanlegg eies og driftes av kommunen. Avslutningsvis vurderer jeg det offentliges ansvar for dårlig planlegging etter plan- og bygningsloven.

---

¹ Jf. definisjon i kap. 5.1

² 20% nedbørsøkning de siste 100 år. jf. Meld. St. 33 (2012-2013), punkt 2.1

2 Rettskildebildet

Lovgivningen på området fremstår til dels som uoversiktlig og fragmentert.³ I 2015 kom en NOU som tar opp hvorvidt vannspørsmål skal reguleres enhetlig eller om det nåværende system skal videreføres.⁴ Utvalget delte seg opp i flere fraksjoner, hvilket illustrerer rettstilstanden på området. Når det gjelder rettspraksis er det begrenset med avgjørelser fra Høyesterett, men det foreligger noe mer underrettspraksis på området. Underrettspraksis vil ha en viss rettskildemessig vekt i vurderingen, både på grunn av manglende Høyesterettspraksis, men også fordi underrettspraksisen er relativt entydig og føyer seg inn i hovedlinjene trukket opp av Høyesterett.

Jeg avgrenser mot naturskadeloven av 1994 og naturskadeerstatningsloven av 2014, da disse kun retter seg mot ”skade som direkte skyldes naturulykke”⁵ og ikke får anvendelse der skadelidte har adgang til å forsikre seg. Slike hendelser kan man som grunneier uansett ikke holdes ansvarlig for. Videre avgrenser jeg mot spørsmålene som oppstår i relasjon til skadeerstatningsloven § 4-2, når skaden er dekket av forsikring. Når det gjelder internasjonale kilder kan EUs vanddirektiv⁶ være relevant, men dette retter seg i all hovedsak mot selve vannkvaliteten,⁷ og vil derfor ha begrenset relevans i relasjon til oppgavens tema.

---

³ Traagstad (2009)

⁴ NOU 2015:16

⁵ naturskadeerstatningslov av 1994 § 4 og av 2014 § 4

⁶ EP/Rdir 2000/60/EF

⁷ Sørensen m. flere (2004) s. 205

3 Ansvar for tiltak på naboeiendom

3.1 Innledning

Reglene i naboloven skal i hovedsak ivareta hensynet til eiendomsnyttelse og –utnyttelse, samt nabofreden.⁸ Ved å regulere hva man kan gjøre på sin egen eiendom, regulerer naboloven også grensen for hva naboen må tåle.⁹ Spørsmålet er om man som nabo plikter å hindre at vann fra egen eiendom renner videre til naboens eiendom. Loven er deklarasjonsrett, da den kan fravikes ved ”avtale eller serlege rettshøve”, jf. § 1. Ideelt sett avklarer man på forhånd hvor stor ulempe og skade man kan påføre naboen, gjennom forhåndsvarsel og naboskjønn etter naboloven §§6 og 7. Temaet faller utenfor oppgaven og behandles ikke nærmere. Både §§ 2 og 5 i naboloven (gl.) regulerer grensene for grunneieres rådighetsutøvelse over egen eiendom av hensyn til naboeiendom og behandles systematisk i det følgende. Om §§ 2 eller 5 overskrides følger det av naboloven §§ 9 og 10 at erstatning eller retting av lovstridig tilstand kan være aktuelt. Ved retting etter § 10 må graden av ulempe senkes så den ikke overstiger tålegrensen i § 2.¹⁰ Naboloven er anvendelig enten eiendommen eies av det offentlige eller private. Stat og kommunen kan derved være ansvarlig eller berettiget, som eier etter privatrettslige regler.

3.2 Hovedregelen i § 2 - rammen for det lovlige

Det rettslige utgangspunktet for vurderingen er naboloven § 2. Man finne seg i noe avrenning fra naboeiendommen¹¹ men ingen må ”ha, gjera eller setja i verk noko som urimelig eller uturvande er til skade eller ulempe” for naboeiendommen.

3.2.1 Vilkår for at § 2 kommer til anvendelse

3.2.1.1 Naboeiendom

Første problemstilling er hva som utgjør en ”granneieendom” i lovens betydning. Det følger av forarbeidene at det må dreie seg om to forskjellige eiendommer, men at de ikke trenger å grense til hverandre.¹² Avgjørende er at den aktuelle eiendommen kjenner ”verknaden av den plagsame verksemda”.¹³ Flere eiendommer kan berøres i lovens forstand. Eksempelvis kan utgraving som endrer overvannets mønster gjøre at det nå renner over flere eiendommer.

---

⁸ Askeland (1996) s. 332

⁹ Jf. LA-2008-33819

¹⁰ LG-2000-1587-2

¹¹ LG-2000-1587-2

¹² Falkanger (2011) s. 309

¹³ Jf. Ot.prp.nr. 24 (1960-1961) s. 22

3.2.1.2 Skade og ulempe

Naboloven § 2 rammer handlinger som objektivt sett påfører naboeiendommen ”skade eller ulempe”. I følge forarbeidene gjelder forbudet både ”fysisk påverknad eller det ein helst kallar psykisk, og anten skaden kan og bør bøtast med pengar eller ei”.¹⁴ Ikke-økonomiske plager har betydning for tålegrensevurderingen, men ikke når det gjelder erstatningsutmålingen etter nabolovens § 9, da bestemmelsen retter seg om det ”økonomiske tapet”.¹⁵ Ved opphoping av flere typer ulemper, vurderes disse samlet.¹⁶

Skadekriteriet referer seg i hovedsak til håndfaste, fysiske følger, som utrast grunn, fuktskader, sprekker i vekk eller grunn, bortvasket jord og liknende. Ulempekriteriet retter seg mot mindre håndfaste følger. Eksempelvis lukt, støy, skitt som nødvendiggjør ekstra renhold eller tilsig av vann som fører til sølete plen og gårdsplass.¹⁷ I følge første ledd, annet punktum omfatter ulempekriteriet også fare. Nabovens frykt regnes som en ulempe etter bestemmelsen, dersom den grunnes på noe ”vanlege folk reknar for farleg”.¹⁸ Det gjøres altså en viss objektivisering angående frykt.

3.2.1.3 Tilknytning og årsakssammenheng

Etter en naturlig språklig forståelse av formuleringen ”[i]ngen må ha, gjera eller setja i verk” favner regelen svært vidt, og kan tenkes å ramme enhver som beveger seg over, iverksetter tiltak på eller disponerer eiendommen. Forarbeidene er tause om hvem som er den ansvarlige, men lovens ordlyd og praktiske hensyn, tilsier at man må ha en viss tilknytning til eiendommen for være ansvarlig. Eksempelvis ved å iverksette tiltak på eiendommen. Både eieren og den som eventuelt måtte disponere over eiendommen gjennom leieforhold eller liknende kan holdes ansvarlig etter bestemmelsen.¹⁹ Også byggherre og entreprenør kan holdes ansvarlig for sin virksomhet på eiendommen.²⁰ For byggherren forutsetter ansvar at ulempene følger av ”byggearbeidets ”karakter eller henger sammen med anvisninger” gitt av byggherren selv og for entreprenøren forutsetter ansvar at han har stort handlefrihet i oppdragsutførelsen.²¹

---

¹⁴ NUT 1957:3 s. 26

¹⁵ NUT 1957:3 s. 26,

¹⁶ Rt. 1983-152 s. 158

¹⁷ Falkanger (1986) s. 258

¹⁸ NUT 1957:3 s. 20

¹⁹ Jf. Nygaard (1991) s. 175

²⁰ Jf. Falkanger (1986) s. 284-285

²¹ Jf. LG-2000-1578-2

Tilknytningskravet gjelder også den som påberoper seg beskyttelse etter nabolovens regler. Denne må ha en lovlig tilknytning av en viss varighet for å ha krav på beskyttelse etter naboloven.²²

I LA-2014-177258 nevnte lagmannsretten at man i teorien har lagt til grunn at naboloven §§ 2 og 5 har et dobbelt tilknytningskrav for ansvar. For å være ansvarlig etter de to bestemmelsene må man som nevnt ha tilstrekkelig tilknytning til eiendommen, men man må og også ha tilstrekkelig tilknytning til eiendommens skadepotensial. Dette er en side av kravet om årsakssammenheng og følger av at man har, gjør eller iverksetter noe byrdefullt for naboeiendommen. Den språklige formuleringen omfatter både aktive handlinger og unnlatelser.²³ Grensen mellom aktive og passive handlinger kan imidlertid være flytende. Eksempelvis kan økt vann-tilsig på eiendom nedenfor skøytebane komme av manglende drenering under banen eller av det å ha en isbane ved eiendommen.²⁴

Kravet til årsakssammenheng i naboretten, tilsvarer det som ellers gjelder i erstatningsrettslige spørsmål.²⁵ Høyesterett har presisert det generelle kravet til årsakssammenheng flere ganger, blant annet i Rt. 1992-64 (P-pilledom 2). I forbindelse med spørsmålet om p-piller faktisk var skadeårsaken, la retten til grunn at kravet til årsakssammenheng var oppfylt når ”skaden ikke ville ha skjedd om handlingen eller unnlatsen tenkes borte”.²⁶ Altså må konsekvensen være betinget av handlingen eller unnlatsen, for at kravet til årsakssammenheng skal være oppfylt.

Driver man virksomhet eller iverksetter tiltak på eiendommen er tilknytningsvilkåret klart nok oppfylt. Men dersom man eksempelvis bor på et sted med topografiske forhold som samler og leder overvann ned mot naboeiendommen blir spørsmålet, om man har plikt til å gripe inn med skadeforebyggende tiltak overfor lavereliggende eiendom, satt på spissen.

Som nevnt forbyr naboloven § 2 det å ”ha” noe som er urimelig eller unødvendig til skade eller ulempe for naboen. Dette reiser spørsmålet om man, ved å være i besittelse av en eiendom som utgjør en potensiell fare, har en slik tilknytning til dens skadepotensiale at man bør være ansvarlig for eventuell skade. I det følgende omtales den potensielt ansvarlige som eier, selv om det kan dreier seg om leietaker eller annen som disponerer eiendommen.

---

²² Jf. Falkanger (1986) s. 284

²³ Nordtveit (2014) note 5 rettsdata, sitert 22-08.16

²⁴ Sml. RG-1966-276

²⁵ Jf. Rt. 1969-757 og LG-2012-168238

²⁶ Jf. Rt. 1992-64 (P-pilledom 2) s. 69

En naturlig språklig forståelse av å ”ha” tilsier at forholdet rammes, til tross for at vannets tilstedeværelse på eiendommen ikke er eierens verk. Forarbeidene taler for en vid tolkning, da det nevnes at både det å la hagen gro til med ”frøgress” som sprer seg til naboen og det å ha et falleferdig bygg som kan rase over nabogrensen rammes.²⁷

I LH-2014-153775 måtte eieren av falleferdige og skjemmende bygg inntil nabogrensen fjerne byggene. Besittelse av bygg som overskred grensen for hva naboen måtte tåle medførte handleplikt. Rettspraksis om rasfare er særlig relevant i forbindelse med spørsmålet om handleplikt, da både ras- og flomfare utgjør et faremoment ved eiendommen. At naboens opplevde fare kan være erstatningsbetingende²⁸ tyder på at også en potensielt farlig tilstand kan være erstatningsbetingende.

Da spørsmålet om handleplikt har nær sammenheng med forholdsmessighetsbegrensningen i uturvande-vilkåret, behandles situasjonen videre i punkt 3.2.1.5.1.

3.2.1.4 Urimelig og unødvendig – kvalifiseringsvilkår

Spørsmålet er hvor grensen for hva naboen må tåle går. Rettspraksis fra både før og etter granneloven av 1961 er relevant ved fastleggelsen av tålegrensen, da loven viderefører rettsstillingen.²⁹ Kompensasjonshensyn kan bidra til å høyne terskelen for at forholdet rammes av naboloven § 2, da naboskap er langvarige forhold og man påfører hverandre noe ulempe opp gjennom tiden. Er tålegrensen overskredet er man ansvarlig på objektive grunnlag for den del av skaden og ulempen som anses unødig eller urimelig.³⁰ Naboens skade eller ulempe må være ”urimeleg eller uturvande” for å overskride tålegrensen. En naturlig språklig forståelse av formuleringen ”urimelig eller uturvande” tilsier at vilkårene er alternative og selvstendige.

3.2.1.5 Uturvande-kriteriet

Første problemstilling er hva det innebærer at skaden eller ulempen er ”uturvande”. Det som er ”uturvande” er unødig³¹. Kriteriet rammer plager som påføres naboen uten noe fornuftig formål eller nettopp for å plage naboen, men også plager som påføres gjennom en fornuftig virksomhet, som gjennomføres på en måte som gir naboen unødvendige plager.³²

---

²⁷ NUT 1957:3 a. 27

²⁸ Jf. punkt 3.2.1.2

²⁹ NUT 1957:3 s. 27

³⁰ Jf. LA-2008-33819 og Rt. 1969-643 s. 646

³¹ Falkanger (2011) s. 312

³² Nordtveit (2014), note 5, rettsdata, sitert 22.08.16, jf. Falkanger (2011) s. 312

Uturvande-regelen har en side til culpanormen, da det er avgjørende at situasjonen kunne vært unngått ved en alternativ handlings- eller gjennomføringsmåte.³³ Forholdet faller utenfor oppgavens tema og behandles ikke nærmere.

Spørsmålet om når en ellers fornuftig virksomhet eller handling er lovstridig fordi den påfører naboeiendommen unødige plager må avgjøres etter en konkret skjønsmessig helhetsvurdering. Naboloven § 2 (2) oppstiller retningslinjer for skjønnet. For det første ”skal” man vektlegge hva som ”teknisk og økonomisk” kan gjøres for å ”hindra eller avgrensa skaden eller ulempa”. Vurderingen av den tekniske og økonomiske muligheten for å forhindre at vann fra din eiendom renner til naboen er den samme både i relasjon til urimelighets- og unødvendighetsvilkåret og behandles samlet i det følgende.

Problemstillingen er hva som kreves av eieren av den potensielt skadevoldende eiendom med hensyn til de tekniske og økonomiske mulighetene for å hindre ulempe hos naboen. En naturlig språklig forståelse av formuleringen ”teknisk og økonomisk” (min kursivering) tilsier at de er kumulative vilkår.³⁴ Formuleringen ”mulig” taler for at man må ofre mer enn det som ville vært økonomisk rimelig eller forsvarlig etter en strategisk, økonomisk vurdering. Jf. blant annet RG-2008-343 der skader i grunnen på naboeiendom, på grunn av manglende drenering og stikkrenne ved jernbaneutfylling ble ansett unødige da det var ”mulig å utbedre”.

Forurensningslovens forarbeider fremholder at ny teknologi kan skjerpe kravene til forurenser.³⁵ Hensynet til systemlighet og lovens formål tilsier at dette også bør gjelde naboer når en har gjort tiltak som øker avrenning og faren for skade hos naboen. Også virksomhet som har ”ei påviseleg og ikkje altfor lita vinning” av å drive på akkurat den måten som plager naboen, rammes, dersom man kan utøve den på en måte som plager naboen mindre.³⁶

I Rt. 1971-387 (Søndre Fjeldstad) vurderte Høyesterett om grisehus var plassert på et unødvendig plagsomt sted for naboene. Retten veiet her ulempens karakter og styrke for naboene opp mot de tekniske og økonomiske forutsetninger for grisevirksomhet da grisehuset ble bygget. Saken viser at det er den tekniske mulighet på det aktuelle tidspunkt som avgjør hva som kreves av tiltakshaver.

Høyesterett virker å ha innfortolket en uforholdsmessighetsbegrensning i unødvighetskriteriet. Jf. eksempelvis saken inntatt i Rt. 1969-757 (Sandvika Gjestgiveri). Her fastslo et enstemmig

---

³³ Askeland (1996) s. 337-340

³⁴ Stavang (1999) s. 66-67

³⁵ Ot.prp.nr. 33 (1988-1989) s. 37-38

³⁶ NUT 1957:3 s. 26,

Høyesterett at veivesenet hadde påført gjestgiveriet en unødvendig ulempe da man ikke på noe tidspunkt under prosjekteringen hadde tatt stilling til naboenes støyplager. Hadde veivesenet vurdert støyproblemet ”kunne man oppnådd en betydelig forbedring uten uforholdsmessige omkostninger”.³⁷ Det følger av dommen at man må tåle en del for ikke å påføre naboen unødvendig skade eller ulempe. Til tross for at ”økonomisk mogleg” kan tolkes svært vidt, skal ikke kostnadene være uforholdsmessige. Hva man kan forlange av skadevoldende nabo avgjøres ut fra en objektiv vurdering, uten hensyn til hans personlige økonomi.³⁸

3.2.1.5.1 Forholdsmessighetskravet

Uttalelsene i Sandvika-saken gjør at man må vurdere innholdet i kravet om forholdsmessighet. Innledningsvis må man avklare hva forholdsmessighet skal vurderes mot. Som vi så ovenfor tyder Høyesteretts uttalelser i Sandvika-saken på at verdien av ulempereduksjonen ble vurdert som større enn kostnadene ved ulempereduserende tiltak. Rettens uttalelse om at plagen kan være så ”voldsom at den i seg selv” var ”erstatningsbetingende”³⁹ indikerte at ulempen nærmet seg urimelig, og at man derfor kunne kreve større oppofrelser fra tiltakshaver. At gjestgiveriet kunne oppleve en ”betydelig forbedring” om veivesenet pådro seg de aktuelle kostnadene, tydet på at man skal måle tiltakshavers tenkte meromkostninger opp mot den bedringen naboen kunne oppnådd ved alternativ handlingsmåte, altså naboens ulempereduksjon.⁴⁰

I avgjørelsen inntatt i RG-1966-276 tilkjente lagmannsretten erstatning for boligskade forårsaket av avrenning fra udrenert skøytebane. Tiltaket var gjort uten å ta i betraktning forhåndsregler for å unngå skadevirkninger for naboen. Avrenningen var ”unødvendig til skade” da den kunne vært avverget uten særlige omkostninger fra tiltakshaver.⁴¹ Avgjørelsen tyder på at desto mindre kostnadskrevende eller vanskelig det er for tiltakshaver å hindre avrenningen, jo lettere vil den plagsomme avrenningen anses som unødvendig.

Høyesterett presiserte uforholdsmessighetsbegrepet i Rt. 2003-764 (Sykkelvei). Saken omhandlet forvaltningsrettslige spørsmål i forbindelse med at kommunen satte vilkår om at en utbygger bekostet sykkelvei. Vurderingen av om vilkårene var uforholdsmessig tyngende vil likevel være relevant her, da uforholdsmessighet er en rettslig standard i både privat og offentlig rett. Om uforholdsmessighetsvurderingen nevnte førstvoterende at det var naturlig å se på den økonomiske rammen rundt prosjektet som helhet. Dette bør gjelde også for vurderinger

---

³⁷ Rt. 1969-757 s. 761, jf. også Rt. 1981-343 (Bybrua i Stavanger)

³⁸ Stavang (1999) s. 66-57

³⁹ Rt. 1969-757 (Sandvika Gjstgiveri)

⁴⁰ Askeland (1996) s. 355

⁴¹ RG-1966-276 s. 278

etter naboloven. I sykkelvei-saken var tiltaket ikke uforholdsmessig, da prosjektet i sin helhet kostet rundt 100 millioner, mens den kompenserende sykkelveien kostet mellom 3 og 4 millioner. Prosjektets totale kostnad er dermed 25 ganger større enn tiltaket som kan avhjelpe ulempene. Resultatet føyer seg inn i linjene trukket opp i teorien. Her hevdes at desto mindre den prosentvise kostnadsøkningen på prosjektet er i forhold til prosjektet i sin helhet desto mindre grunn er det til å anse kostnaden som uforholdsmessig.⁴²

Tiltakshaver kan budsjettere med en viss kostnad og dermed integrere den i prosjektets total-kostnad. Noe annet ville i praksis innebære at tiltakshaver bruker ”naboens eiendomsrett som salderingspost” og tjener på å velge en fremgangsmåte som plager naboen.⁴³ Dette var tilfellet i LF-1999-818. Her hadde et grustak gjort uttak som ledet til ras og avrenningsproblemer for naboen. Lagmannsretten la vekt på at skadene var uopprettelige og at grustaket hadde tjent på å drive virksomhet uten tilstrekkelig sikring. Grustaket ble pålagt å gjøre sikringstiltak til en verdi av nærmere 40 000 kr, hvilket ikke sto ”i åpenbart misforhold” til naboens interesse i tiltaket. Det nøyaktige forholdet mellom grustakets ekstra inntjening grunnet manglende sikkerhetstiltak, tiltakenes størrelse og naboens tap ble ikke nevnt. Men forholdet kan ha vært i samme størrelsesskala som i Sykkelvei-dommen, da virksomheten hadde pågått usikret i flere år.

Det er imidlertid urealistisk å kreve så stor forskjell mellom avhjelpende tiltak og prosjektet, da vil tiltakshaver nærmest aldri ilegges ansvar. I mange tilfeller vil det heller ikke være noe prosjekt å sammenligne kostnadene med.

Neste spørsmål blir hvordan forholdsmessighetsvurderingen slår ut angående ikke-økonomiske verdier. I forarbeidene omtales eiendommens betydning for skadelidtes rekreasjonsmuligheter.⁴⁴ Likhets hensyn taler for at dette er relevant for begge parter. I teorien er det hevdet at også ideelle interesser har betydning som ikke-økonomisk verdi.⁴⁵ I følge forarbeidene vurderes ikke-økonomiske plager ut fra en objektiv norm.⁴⁶ Dette synspunktet må gjelde generelt for vanskelig målbare plager, da noe annet ville skapt retts tekniske vansker. Dersom plenen til naboen blir for våt til å bruke til vanlige aktiviteter vil dette som regel avspeiles i en verddivurdering. Slik settes en økonomisk verdi på vanskelig målbare verdier som rekreasjonsmuligheter.

---

⁴² Askeland (1996) s. 362

⁴³ Askeland (1996) s. 362

⁴⁴ NUT 1957:3 s. 18

⁴⁵ Askeland (1996) s. 364

⁴⁶ NUT 1957:3 s. 20

Noen ganger kan ikke ulempen kvantifiseres økonomisk. Et blomsterbed som blir uegnet til rosedyrking, kan fortsatt holde andre blomster. Hagens verdi reduseres ikke. Forholdsmessighetsvurderingen må da skje ved en konkret og skjønnsmessig vurdering i den aktuelle sak. Dersom ulempereduksjonen viser seg å være større enn naboens tenkte meromkostninger vil det være naturlig å anse plagen som unødvendig.

Vi kan nå ta opp tråden fra punkt 3.2.1.3 og vurdere situasjonen der topografiske forhold samler og leder store nedbørsmengder ned mot naboeiendommen. Spørsmålet er om man har plikt til å gripe inn med skadeforebyggende tiltak overfor lavereliggende eiendom.

I LA-2014-177258 hadde eieren gjort visse planerings- og utgravningsarbeider som økte rasfaren. Retten slo fast at han da hadde ansvaret for å gjøre rassikrende tiltak på eiendommen. Også i LG-2010-68964 fikk eieren av en gjengrodd og udrenert vei plikt til å gjøre tiltak for å hindre at naboens fotballbane ble lagt under vann. Til tross for at disse avgjørelsene illustrerer en aktivitetsplikt referer handleplikten seg til oppretting av forhold man selv har skapt på eiendommen. Av den grunn gir ikke avgjørelsene svar på hva som blir situasjonen når eieren ikke har skapt situasjonen. Der man har bidratt til avrenningsproblemet ved å fylle ut eiendommen, lagt belegningsstein, asfalt eller andre materialer som lar vannet renne raskere forbi eiendommen vil det være rimelig å pålegge en handleplikt for å hindre ulemper hos naboen som følge av tiltaket.

Ved naturlig avrenning som er upåvirket av eiers tiltak blir situasjonen en annen. Mer presist er problemstillingen om unnlatt iverksettelse av skadebegrensende tiltak, for å hindre naturlig avrenning, rammes av § 2.

I alminnelig erstatningsrett er eier objektivt ansvarlig for skade med årsak i sin eiendom. Jf. eksempelvis Rt. 1972-965 (Mønepannedommen) Her ble en gårdeier holdt ansvarlig for skade på forbipasserende da takstein falt ned. Høyesterett la avgjørende vekt på at det knyttet seg et "særpreget og ekstraordinært faremoment" til eiendommen.⁴⁷ Systembetragtninger og hensynet til likhet og forutberegnelighet for skadelidte taler for at situasjonen bør være tilsvarende mellom naboer.

Et objektivt ansvar for vannets uavhengige løp over eiendommen kan imidlertid bli svært tyngende og virke tilfeldig. Der flere eiendommer ligger nedenfor hverandre er det temmelig vilkårlig hvilken av de nedenforliggende eiendommer som påføres skade og hvem som holdes ansvarlig for skaden. Sammenhengen med vannressursloven, som ikke pålegger handleplikt

---

⁴⁷ Rt. 1972-965 (Mønepannedommen) s. 969

for vassdrag på ens eiendom,⁴⁸ taler mot at unnlatt iverksettelse av skadebegrensende tiltak rammes av forbudet.

Har man kjøpt en eiendom som allerede er bearbeidet slik at avrenningen påvirkes blir spørsmålet om man er forpliktet til å iverksette skadeforebyggende tiltak med hensyn til avrenning. Her kan ansvar virke urimelig, da man ikke nødvendigvis er klar over farepotensialet. Det finnes lite rettspraksis om spørsmålet, og det er heller ikke behandlet i forarbeidene. I mangel av kilder kan det være relevant å se på den likelydende regelen i forurensningsloven § 7. Det er lagt til grunn i rettspraksis at grunneier er ansvarlig for opprydning av forurenset grunn, selv om forurensingen skyldtes forrige eier.⁴⁹ Ordlyden i de to bestemmelsene kan tale for å forstå naboloven § 2 på samme måte. I en forurensningssak nevnte Oslo tingrett at de begge bestemmelser er tolket vidt, men at tolkingsresultatet for den ene ikke er direkte overførbart til den andre.⁵⁰ Dette bør tillegges vekt da forskjellige hensyn gjør seg gjeldende ved tolkningen av de to lovene. Samfunnet ønsker minst mulig forurensing. Forurensningsloven virker preventivt i tillegg til å utgjøre et ansvarsgrunnlag for situasjoner det tradisjonelt har vært vanskelig å holde noen ansvarlig. Naboloven fremmer gode naborelasjoner, fornuftig rådgighetsutnyttelse av den enkelte eiendom i tillegg til å regulere tålegrense og være ansvarsgrunnlag. Hensynet til effektiv eiendomsomsetning og utnyttelse av eiendommen tilsier at ansvaret ikke bør være like strengt i naboforhold. Hensynet til et enhetlig regelverk og en forutsigbar ansvarsregel taler, med stor tyngde, for at den samme regelen bør gjelde i alle tilfeller der man ikke selv har gjort noe på eiendommen som påvirker avrenningen.

I denne situasjonen skriver ikke naboens ulempe seg fra eiers tiltak til egen fordel. Da eier ikke har noen egentlig prosjekt til egen vinning å holde kostnaden opp mot, vil merkostnaden ved avvergingstiltak være svært høy, prosentvis. Avvergende tiltak kan fort vise seg å være uforholdsmessig tyngende i en slik situasjon, til tross for at naboen opplever en stor ulempe-reduksjon.

Konklusjonen er at man ved kun å eie en eiendom som utgjør en fare for overvannsskade hos nedenforliggende nabo ikke blir ansvarlig etter naboloven § 2.

3.2.1.6 Urimelighet

Et annet spørsmål er når et vannsig vil være ”urimeleg (...) til skade eller ulempe” for naboen. En skade eller ulempe er urimelig når den er verre enn det naboen må tåle. Urimelighetsbe-

---

⁴⁸ Jf. kap 4

⁴⁹ Jf. blant annet Rt. 2012-944

⁵⁰ TSOST-2010-169173

grepet presiseres gjennom bestemmelsens annet og tredje ledd. Retningslinjene i annet ledd om den tekniske og økonomiske hindringsmuligheten er behandlet ovenfor i avsnitt 3.2.1.5.

Det følger av tredje ledd at man ”skal” legge vekt på om skaden eller ulempen er ”venteleg etter tilhøva på staden” Regelen gir anvisning på en påregnelighetsvurdering ut fra forholdene på det aktuelle stedet.⁵¹ Videre fremholder tredje ledd at dersom skaden og ulempen ikke ”er verre enn det som plar fylgja av vanlege bruks- eller driftsmåtar på slike stader” er den ikke urimelig. Formuleringen retter seg mot selve ulempen og dens størrelse, og sammenlignes med den skade eller ulempe som følger av ”vanleg bruks- eller driftsmåtar på slike stader”.⁵² Regelen gir derved anvisning på en sedvanlighetsvurdering. Hva som er vanlig skade eller ulempe avhenger av det aktuelle stedet og forholdene der,⁵³ men også på hva som er vanlig på liknende steder.⁵⁴ De to momentene behandles systematisk i det følgende.

3.2.1.7 *Det ventelige tåles*

Problemstillingen er hva som ligger i begrepet ”venteleg”, da det man kan vente seg ikke vil være urimelig. I følge forarbeidene peker ”venteleg” fremover i tid og gir anvisning på en tenkt objektiv vurdering av tilstanden i det aktuelle området da man slo seg ned der.⁵⁵ Det samme følger av en rekke dommer om erstatningssøksmål for støy fra nærliggende flyplass.⁵⁶ Altså skal man vurdere hvor ventelig skaden eller ulempen er, ut fra en vurdering av et konkret strøk, holdt opp mot en generell målestokk.⁵⁷ Overgang til nye bruksmåter og teknisk utnyttelse kan trekkes med i vurderingen, hvilket gir tålegrensen et dynamisk preg. I følge forarbeidene kan en handlingsmåte som tidligere var lovlig og vanlig bli ulovlig når tiden og utviklingen går fra den.⁵⁸ Bare fordi at det i mange år var vanlig å la kloakk og spillvann fra husholdningen ledes rett i sjøen i mange kyststrøk, må ikke dette forventes i fremtiden.

I følge forarbeidene er det i utgangspunktet ikke avgjørende for tålegrensen hvem som slo seg ned først.⁵⁹ I motsatt fall kunne den som etablerer seg først begrense utnyttelsen av naboens eiendom på en økonomisk ugunstig måte for naboen.⁶⁰ Dette kan være problematisk, og med-

---

⁵¹ Falkanger (1986) s. 42

⁵² NUT 1957:3 s. 27

⁵³ Nordtveit (2014) note 5, rettsdata, sitert 19.11.16

⁵⁴ Falkanger (1986) s. 42

⁵⁵ NUT 1957:3 s. 27

⁵⁶ Jf, Rt. 1973-1193 (Bodø flyplass), Rt. 1974-524 (Fornebu flyplass), Rt. 1977-1155 (Flesland flyplass) og Rt. 1982-588 (Kjevik)

⁵⁷ Stavang (1999) s. 91

⁵⁸ NUT 1957:3 s. 27 og Stavang (1999) s. 88

⁵⁹ NUT 1957:3 s. 19

⁶⁰ Falkanger (2011) s. 323-324

føre et førstemann- til – mølla-scenario. Tidsprioritet ble likevel lagt til grunn i blant annet flyplassdommene nevnt i forrige avsnitt og Rt. 1972-142 (Jernverket). Her konkluderte retten med at naboene hadde tatt en risiko ved å bygge nærme jernverket og hatt fordeler og ulemper som følge av driften. Tålegrensen ble derfor ikke ansett overskredet⁶¹. Avgjørelsen illustrerer at når du slår deg ned i nærheten av en pågående virksomhet må du regne med at denne fortsetter og utvikles videre, eventuelt med ytterligere ulemper.

En side av påregnelighetsvurderingen er oppfatningen om at naboen bør tåle ulempen der han har medvirket til den aktuelle situasjonen.⁶² Synspunktet ble lagt til grunn i blant annet LG-2015-153135. Her la retten vekt på at boligen var bygget over kvernbygning med stor vanngjennomstrømming, uten at man hadde tatt de nødvendige forhåndsregler for å hindre vannskade. Naboens arbeider med å omdirigere vannet oppstrøms hadde ikke hatt innvirkning på gjennomstrømmingen. Når naboen selv har vært delaktig i å skape dagens situasjon måtte han selv bære følgene av det.⁶³

Medvirkningssynspunktet har en side til situasjoner der naboens ting er uvanlig skjøre. Dette kan være et moment mot ansvar⁶⁴ og ble lagt til grunn i saken inntatt i Rt. 1923-260 (Sagbruk i Namsos). Siden gårdene var ”bygget paa en grund, som maa antages i særegen grad at fremme rystelser” var den lite egnet som boliggrunn. Forholdet ikke hadde noe å gjøre med bedriften. Naboene fikk derfor ikke erstatning.⁶⁵ Synspunktet er også nevnt i forarbeidene, da det vil virke urimelig tyngende på naboeiendommene om tålegrensen er den samme som ellers der naboens eiendom er uvanlig skjør.⁶⁶

Avgjørende er altså ikke hva som kan tenkes være sannsynlig utvikling i området i vid forstand, men hva en bør være forberedt på og kunne regne med. Det er påpekt i forarbeidene at ”påregnelig” er et videre begrep enn ”venteleg”, men det er den upåregnelige eller usedvanlige ulempe som rammes av naboloven § 2 (3).⁶⁷ Påregnelighet er omtalt i kap 5. Der ulempen følger av naturlig utvikling i området eller av offentlig virksomhet av samfunnsnyttig karakter, settes ofte tålegrensen høyere.⁶⁸ For å oppsummere må man altså finne seg i den påregnelige utvikling i området, en del må også aksepteres som følge av den generelle samfunnsutvik-

---

⁶¹ Rt. 1972-142 (Jernverket) s. 144-145

⁶² Rt. 1974-122 (vindusdommen), s. 130

⁶³ Stavang (1999) s. 106

⁶⁴ Stavang (1999) s. 106

⁶⁵ Rt. 1923-260 (Sagbruk i Namsos), s. 263-264

⁶⁶ NUT 1957:3 s. 19

⁶⁷ NUT 1957:3 s. 28

⁶⁸ Stavang (1999), Rt. 1931-211 (Smestad) og Rt. 1960-620 (Veisperring i Stavanger)

lingen.⁶⁹ Påregneligheten er likevel ikke ubetinget avgjørende for rimeligheten, da finnes en absolutt tålegrense i § 2 fjerde ledd.

I LG-2010-68964 ble et anleggsvei funnet å overskride tålegrensen, da den fungerte som en demning og førte til vannansamlinger på naboeiendommen. Dette til tross for at ”det var ”synbart” at veien ikke hadde stikkrenner”, og at man derfor ”teoretisk sett” kunne vente at veien gikk tett. Riktignok kan det ha betydning at mangel på stikkrenner ikke er noe en vanlig person nødvendigvis kan ventes å ta i betraktning. Her ble urimelighet og unødvendighet slått sammen i en felles vurdering. Avgjørelsen viser også at om urimeligheten er stor nok har det mindre betydning at resultatet kan forventes fra et teoretisk perspektiv.

3.2.1.8 Det sedvanlige tåles

Avgjørelsen inntatt i Rt. 1916-1148 (Trondheims mekaniske verksted) omhandlet spørsmålet om nattlig støy fra en pressluftmaskin i verkstedet overskred tålegrensen. Høyesterett brukte strøkets karakter som målestokk for å avgjøre hva som var sedvanlig i området. Til tross for at strøket var spesielt godt egnet til industri, og naboene derfor måtte avfinne seg med vanlige ulemper fra industriell virksomhet, var støyen verre enn det naboene måtte tåle om natten.

Avgjørelsen indikerer at tålegrensen kan variere for industrielle strøk og villaområder. Når det gjelder skade og ulempe på grunn av vann hos naboen som krysser nabogrensen bør likevel ikke slike områdekarakteristikker ha like stor betydning for tålegrensen. Strøkets karakter i seg selv vil sjelden gjøre det vanlig å lede overvann fra sin tomt til naboens, uavhengig av om det dreier seg om industri, villabebyggelse eller jordbruk.

I LG-2000-1587-2 hadde vannsig etter utbygging ført til erosjonsproblemer, fuktspor på vegg og så mye vann i naboens hage at det surklet når man gikk. Lagmannsretten anså tålegrensen for overskredet da slike tilstander er både usedvanlige og upåregnelige følger av utbygging. Dette selv om det alltid hadde vært et visst vannsig over eiendommene. Saken illustrerer at også der vannsig eksisterte tidligere, kan virksomhet på naboeiendom endre dette på en upåregnelig måte eller føre til at tilstanden blir så ille at den blir verre enn det sedvanlige på tilsvarende steder.

3.2.2 Oppsummering

Vi har sett ovenfor at flere forhold påvirker tålegrensens plassering innad i naboforholdet. For det første må tilflyttende godta visse skader og ulemper, som ut fra en objektiv vurdering er et utslag av skikken på stedet. I et område med eksisterende vannsig eller liknende over eien-

---

⁶⁹ Falkanger (1986) s. 43

dommen må en ta dette i betraktning både ved tilflytting men også når man velger hvor et eventuelt nytt bygg plasseres. For det andre kan det ha betydning i tålegrensevurderingen om det er billigere og lettere for den potensielt skadelidende naboen å forebygge ”skade og ulempe”,⁷⁰ eksempelvis ved å plassere sitt nye hus på en måte som ikke påvirker vannføringen til naboeiendommen på en negativ måte. Dersom avrenningen til naboen må påvirkes for å kunne utnytte egen eiendom på en fornuftig måte plikter man å ikke overskride tålegrensen, ved å iverksette avhjelpende tiltak.

3.3 Absolutt tålegrense

Et annet spørsmål er om naboen må tåle alle sedvanlige og påregnelige plager. Nabolovens § 2 (4) oppstiller et unntak fra hovedregelen i § 2 og utgjør den absolutte tålegrense.⁷¹ Bestemmelsen fremholder at en ulempe kan være urimelig til tross for at den er ”venteleg eller vanlig”, når den medfører ”ei monaleg forverring av brukstilhøva som berre eller i særleg grad råka rein avgrensa krins av personar”. Regelen fungerer som sikkerhetsventil av hensyn til miljøet.⁷² Den er særlig relevant ved gradvis forverrede bruksforhold, men også når forskjelligartede ulemper virker sammen. Ved gradvis forverring bør utviklingen ses under ett, dersom den er del i en ”mer langsiktig plan”.⁷³

Første vilkår for at bestemmelsen kommer til anvendelse er at ulempen ”berre eller i særleg grad råkar ein avgrensa krins av personar”. Problemstillingen er hva som ligger i kravet om en begrenset personkrets. I følge forarbeidene er det avgjørende om den aktuelle persongruppen skiller seg fra andre personer eller persongrupper ved at det skjer en skjevfordeling av fordele og ulemper grunnet virksomheten.⁷⁴ Eksempelvis vil bygging av demningsanlegg til elektrisitetsproduksjon ha positive følger for flertallet, men demningens naboer risikerer vann- og fuktskader, samt estetiske ulemper. I Rt. 2002-1080 (Bømlo) nevnte førstvoterende at den avgrensede gruppen, som rammes hardere enn resten, ikke nødvendigvis trengte å være få, da alle de rammede trekkes inn.⁷⁵ Saken omhandlet en nabos erstatningskrav etter at Bømlobroen ble reist. Personkretsen kan være avgrenset selv om ulempen avtar gradvis etter avstanden fra tiltaket. Eksempelvis der fabrikkutslipp merkes ulikt avhengig av landskapsforholdene. Avgrensingen må da skje konkret i den enkelte sak.⁷⁶

---

⁷⁰ NUT 1957:3 s. 26

⁷¹ Jf. Rt. 2006-486 (Gardermoen)

⁷² Ot.prp.nr. 33 (1988-1989) s. 41

⁷³ Jf. NOU1982:19 s. 263

⁷⁴ NOU 1982:19 s. 266

⁷⁵ Jf. Rt. 2002-1080 s. 1089-1090

⁷⁶ NOU 1982:19 s. 265

Andre vilkår er at den aktuelle ulempen innebærer en ”monaleg forverring av brukstilhøva”. Problemstillingen er hva vesentlig forverring av bruksforholdene innebærer. Ordlyden gir anvisning på en sammenligning av den situasjonen som foreligger og den teoretiske situasjonen uten ulempen.⁷⁷ Kriteriet presiseres i Bømlo-saken. Her uttalte førstvoterende, på vegne av et enstemmig Høyesterett, at vilkåret viser til ulempens virkning på eiendommens bruksforhold, ikke til ulempen i seg selv.⁷⁸ Både nåtidig og påregnelig fremtidig eiendomsutnyttelse må vanskeligjøres i vesentlig grad for at vilkåret skal være oppfylt.⁷⁹ Den skadelidtes opplevelse av ulempen må legges til grunn, men det må gjøres en ”viss objektivisering” der eiendommen tåler spesielt lite.⁸⁰ Eksempelvis vil en barnehage plages mer av overvann i utearealene enn andre virksomheter som ikke baserer seg så mye på utelek.

Det beror på en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering om de ”betydelige krav til de absolute virkninger” av ulempen gjør at tålegrensen er overskredet,⁸¹ altså om forverringen er vesentlig. Vurderingsmomenter er blant annet ulempegraden for den avgrensede krets av skadelidte sammenhold med størrelsen på flertallets fordeler samt størrelsesforholdet mellom de to gruppene. Et annet moment er hvordan tilsvarende tiltak rammer ”noenlunde likeartede bruksinteresser”⁸² andre steder. Videre er det av betydning om tiltaket også innebærer fordeler for de skadelidte, mulighetene for skadereduserende tiltak og samfunnsutviklingen generelt.⁸³ Dersom det foreligger en ”ikke ubetydelig forskjell” vil erstatningsvilkåret være oppfylt.⁸⁴ I demningseksempelet vil også de skadelidte få fordeler i form av ren, og muligens rimeligere strøm. Det er heller ikke sikkert at ulempen er konstant, da man kan tappe ut vann ved behov. Men der boligene nærmest vannkanten nærmest blir ubrukelige vil regelen være relevant.

---

⁷⁷ NOU 1982:19 s. 256

⁷⁸ Jf. Rt. 2002-1080 s. 1090, lovdata

⁷⁹ Jf. Rt. 2006-788, lovdata

⁸⁰ Jf. naboloven § 9 (2) og NOU 1982:19 s. 265

⁸¹ Jf. Rt. 2002-1080 s. 1099

⁸² Jf. NOU 1982:19 s. 266,

⁸³ Stavang (2009), merknad til naboloven § 2, lovdata, sitert 20.11.16

⁸⁴ Rt. 1996-232 (Lillo-Opsahl) s. 239

3.4 Egen grense i § 5

Naboloven § 5 regulerer også grensene for ”rådighetsutøvelse i naboforhold”.⁸⁵ Bestemmelsen fremholder at ”[i]ngen må setja i verk graving, bygging, sprenging eller liknande, utan å syta for turvande føregjerder mot utrasing, siging, risting, steinsprut, lufttrykk og anna slikt på granneiendom”. I likhet med naboloven § 2 forutsetter bestemmelsen tilknytning til den aktuelle eiendom, jf. avsnitt 3.2.1.3. Regelen gir naboen rett til erstatning for det økonomiske tap han påføres, jf. naboloven § 9.

Spørsmålet er om regelen oppstiller en handleplikt før virksomhet iverksettes. LA-2008-33819 omhandlet krav om erstatning etter sprengningsarbeider hos nabo. I forbindelse med vilkåret om ”turvande” forhåndsregler nevnte lagmannsretten at dette vurderes i forhold til bestemmelsens formål, nemlig å hindre ”utrasing, siging (...) og anna slikt” på naboeiendommen.⁸⁶ Lagmannsretten tolket bestemmelsen som et ”påbud om å sørge for nødvendige foranstaltninger for å unngå skader.” De nødvendige foranstaltninger er det som trengs for å forhindre skade, og dermed unngå ansvar etter § 2.⁸⁷ Ansvaret er objektivt,⁸⁸ da det ikke er tilstrekkelig å gjøre tiltak som vanligvis avverger skade. Lagmannsretten nevnte likevel, i samme sak, at man må vurdere om bestemmelsen innebærer en forutsetning om at en ”handlings- eller adferdsnorm” må være overtrådt, før man kan anse arbeider som stridende mot bestemmelsen. Retten slo fast at det i så fall dreier seg om en ”streng, objektiv norm som ikke gir rom for subjektive unnskyldningsgrunner”.⁸⁹ Dette er et viktig moment for å beskytte naboen der tiltakshaver har lite fagkunnskap eller ressurser.

I LF-1999-818 uttalte lagmannsretten at den naturlige avrenningen på eiendommen skulle vært tatt i betraktning av grustaket i sin uttakingsvirksomhet, og at foranstaltninger etter § 5 skulle vært gjort. Saken viser at også følgene for eksisterende avrenning, altså tiltakets indirekte virking, skal vurderes etter bestemmelsen.

Dersom man ikke har truffet de nødvendige sikkerhetsforanstaltninger for å hindre at vann renner til naboeiendommen når man gjør tiltak på sin egen eiendom vil man kunne pådra seg ansvar etter erstatningsregelen i nabolovens § 9.

---

⁸⁵ LA-2008-33819

⁸⁶ Jf. naboloven § 5

⁸⁷ Nordtveit (2014) note 17, rettsdata, sitert 20.11.16

⁸⁸ jf. gl. § 9

⁸⁹ LA-2008-33819

4 Ansvar for skade knyttet til vassdragstiltak

4.1 Innledning

Spørsmålet er om vannressursloven (vrl.) pålegger en plikt til å hindre at vann fra egen eiendom renner videre til naboen. Vassdragstiltak i vannressurslovens forstand er tiltakshavers eiendom og faller innenfor oppgavens tema. I likhet med ansvarsreglene for overvannsanlegg, som behandles i kap. 5, utledes en eventuell plikt til ikke å la vann renne fra egen eiendom til naboen, gjennom erstatningsreglene når skade har skjedd. Et mulig rettslig grunnlag for en slik plikt er vannressursloven § 5 jf. § 47. Førstnevnte bestemmelse hjemler et forvalteransvar for vassdrag, mens sistnevnte pålegger erstatningsansvar for "[t]iltakshaveren" på subjektivt grunnlag i første ledd, og på objektivt grunnlag i annet ledd. Jeg avgrenser mot vannressurslovens § 7, som retter seg mot vassdragstiltak som hindrer vannets løp. Da slike tiltak som hovedregel er konsesjonspliktige⁹⁰ faller det utenfor oppgavens tema å gå nærmere inn på dette temaet.

4.1.1 Ansvarssubjekt

Første må man avklare hvem som er tiltakshaver og hva som er et vassdrag. I følge bestemmelsens forarbeider vil dette spørsmålet bero på en konkret skjønnsmessig helhetsvurdering.⁹¹ Begrepet "tiltakshaver" ble nærmere presisert i avgjørelsen inntatt i RG-2007-486 (Nittedal). Her fikk tre grunneiere ved en bekk erstatning, da kommunen hadde rørlagt overvannet i et utbyggingsområde lenger opp i bekken. Høyesterett nektet saken fremmet, da den ikke hadde "betydning utenfor den foreliggende sak eller andre forhold gir grunn til at anken" prøves av Høyesterett".⁹² Uttalelsen indikerer at Høyesterett ikke hadde innvendinger mot lagmannsrettens vurderinger, dermed kan disse tillegges større rettskildemessig vekt enn normalt.

Lagmannsretten vurderte blant annet hvem som var tiltakshaver når det gjaldt to kulverter over bekken. Retten la stor vekt på at eierne av private boliger i nærheten hadde "anlagt kulvertene", da de trengte tilgang til boligene sine. Boligeierne eide kulvertene. Videre uttalte lagmannsretten at kommunens samtykke i tiltakets iverksettelse ikke innebar at kommunen var tiltakshaver, ei heller hadde kommunen vært uaktsom ved å gi tillatelsen. Det fantes ikke "grunnlag for noe objektivt ansvar for kommunen knyttet til kulvertene", da de ikke var "kommunens eiendom" og "kommunen verken har planlagt eller anlagt kulvertene".

---

⁹⁰ Brekken mfl. (2001) s, 46

⁹¹ Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s. 359

⁹² HR-2007-539-U, jf. Opph. tvistemålslov § 373 (3) nr. 4

Forarbeidene nevner at det normalt vil være eieren av anlegget, eventuelt en leietaker, som er tiltakshaver.⁹³

Konklusjonen er at det er den som eier, leier, har planlagt eller har anlagt det aktuelle tiltaket som anses som ”tiltakshaver” etter vannressursloven § 47.

4.1.2 Vassdragstiltak

Innledningsvis må man avklare hva som ligger i kriteriet ”vassdragstiltak”. Begrepet er definert i vannressursloven. § 3 a) som ”vassdragsanlegg og alle andre tiltak i vassdraget som etter sin art er egnet til å påvirke vannføringen, vannstanden, vassdragets leie eller strømmens retning og hastighet eller den fysiske og kjemiske vannkvaliteten på annen måte enn ved forurensning”. I følge forarbeidene er begrepet ”omfattende og avgrenses gjennom tre typer kriterier”. For det første at det skjer et ”tiltak”, for det andre at dette tiltaket skjer ”i vassdraget” og dernest ”virkningene av tiltaket” i vassdraget. Tiltak utenfor vassdrag faller dermed utenfor begrepet, unntatt for ”vassdragsanlegg”, da ”steds- og virkningskriteriene i bokstav a ikke gjelder for dem”.⁹⁴

Vassdrag er definert i vannressursloven § 2 (1) som ”alt stillestående eller rennende overflatevann med årssikker vannføring”. Også ”vannløp uten årssikker vannføring” regnes som vassdrag når det ”adskiller seg tydelig fra omgivelsene”.

Begrepet ”vassdragstiltak” er ytterligere presisert i den ovennevnte avgjørelsen inntatt i RG-2007-986 (Nittedal). Lagmannsretten uttalte at ”det å lede overflatevann i et rør og ut i bekken fra et relativt stort urbanisert område, er et vassdragstiltak”. Retten viste til forarbeidene, der det presiseres at det å tilføre et vassdrag vann, kan være et ”vassdragstiltak”.⁹⁵ Et slikt tiltak er ”er egnet til å påvirke vannføringen” i bekken da større mengder vann passerer på kortere tidsrom.⁹⁶ Videre uttalte lagmannsretten at det ”kan ikke tillegges betydning” at ”tilsvarende vannmengde ville ha rent ut i bekken også uten tiltaket”. Saken viser at det ikke er avgjørende om mengden vann som passerer er uendret, dersom tiltaket påvirker tempoet eller tidsrommet vannet passerer i.

Når det gjelder ”vassdragsanlegg” er begrepet definert som en ”bygning eller konstruksjon i eller over vassdrag”.⁹⁷

---

⁹³ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 359

⁹⁴ Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s. 323

⁹⁵ NOU 1994:12 s. 51

⁹⁶ Jf. vannressursloven § 3 (1) a)

⁹⁷ Vannressursloven § 3 b)

4.2 Ansvar på subjektivt grunnlag

I følge vannressursloven § 47 (1) kan tiltakshaveren ”bli ansvarlig etter alminnelige erstatningsregler ved overtredelse av §§ 5 første ledd og 46 første ledd”. En naturlig språklig forståelse av henvisningen til ”alminnelige erstatningsregler” tilsier at tiltakshaver kan bli ansvarlig dersom han vært uaktsom. Den alminnelige erstatningsrettslige culpavurderingen innebærer at tiltakshavers handlinger må avvike fra det forsvarlige handlingsalternativ.⁹⁸

Vannressursloven § 47 (1) sanksjonerer aktsomhetsplikten i vannressurslovens § 5 (1), med erstatningsansvar på subjektivt grunnlag og kodifiserer ulovfestede erstatningsrettslige prinsipper.⁹⁹ Paragraf 5 fremholder at ”[e]nhver skal opptre aktsomt for å unngå skade eller ulempe i vassdraget for allmenne eller private interesser” og pålegger dermed et forvalteransvar for vassdrag. Bestemmelsen har hovedsakelig betydning for aktiviteter som ikke er ”vassdragstiltak” etter § 3 eller vassdragstiltak som ikke ”kan være til nevneverdig skade eller ulempe for noen allmenne interesser i vassdraget”¹⁰⁰ og som derfor ikke er konsesjonspliktige.¹⁰¹ Formuleringen ”i vassdraget” angir stedet som rammes av skaden eller ulempen. Det er derfor uten betydning om handlingen skjer i vassdraget eller får konsekvenser i vassdraget.¹⁰² Skade og ulempe” må forstås på samme måte som i naboretten.¹⁰³ Bestemmelsen henvender seg til ”[e]nhver”, altså både grunneiere, tiltakshavere og allmennheten, og favner dermed videre en naboloven. I følge forarbeidene har bestemmelsen betydning både for forholdet mellom allmennheten og grunneiere, og forholdet grunneierne i vassdraget i mellom. Regelen pålegger ikke handleplikt. Forvalteransvaret innebærer derfor ikke en plikt for grunneier til opprydning langs vassdraget eller fjerning av slam og grunnmasser som hoper seg opp og på sikt kan endre vannets løp.¹⁰⁴ Derimot regulerer den aktive handlinger.¹⁰⁵

Formuleringen ”tiltak” i vannressursloven § 6 favner videre enn begrepet ”vassdragstiltak”¹⁰⁶. Ut fra henvisningen til naboloven er det naturlig å legge til grunn at virksomhet i naborettslig forstand omfattes av betegnelsen. Nabolovens regler får anvendelse dersom tiltaket ”berører naboer i vassdrag”, uavhengig av om virksomheten skjer i vassdraget.¹⁰⁷ Vannressursloven og

---

⁹⁸ Kjøenstad (2005) s. 93

⁹⁹ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 359

¹⁰⁰ Jf. vannressursloven § 8

¹⁰¹ Backer (2012), note 20, rettsdata, sitert 12.10.16

¹⁰² Brekken mf. (2001) s. 38

¹⁰³ Jf. Brekken mfl. (2001) s. 38. Skade- og ulempebegrepene behandles i kap. 3

¹⁰⁴ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 56

¹⁰⁵ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 325 og Brekken mfl. (2001) s. 38

¹⁰⁶ Jf. vannressursloven § 3 a)

¹⁰⁷ Brekken mfl. (2001) s. 43

naboloven gjelder parallelt,¹⁰⁸ men opererer med forskjellige rettslige standarder. Naboloven har større betydning i forholdet grunneierne i mellom, da vannressursloven § 5 ikke er utformet med naboforhold i tankene og naboloven gir bedre beskyttelse fra et prosessuelt og økonomisk synspunkt.¹⁰⁹

Dersom grunneier iverksetter et lite tiltak i bekken på eiendommen sin, som gjør at vanntilførselen hos naboen øker så mye at det påfører skade blir spørsmålet om dette strider mot akt-somhetsplikten som følger av forvalteransvaret i § 5. I følge forarbeidene vil dette avhenge av om skaden eller ulempen var unødig, og om formålet kunne vært realisert på en ”annen og mer hensynsfull måte”. Andre vurderingsmomenter er om prosjektet har et ”berettiget nytteformål” og hvor omfattende og varige skadevirkningene vil være.¹¹⁰ Om prosjektets formål var å illustrere vannkraftens opprinnelse har det lite berettiget nytte, men dersom prosjektet er eneste mulige måte å få utnyttet eiendommen sin fornuftig på, vil det være en høyere terskel for å anse det som unødig.

Regelen gir dermed en plikt til ikke å iverksette tiltak som gjør at vann renner fra egen eiendom til en annens, når dette medfører ”skade eller ulempe”, forutsatt at tiltaket ikke er nødvendig. Noen plikt til å hindre at vannet renner til annen eiendom av seg selv følger imidlertid ikke av bestemmelsen.

Vannressurslovens § 47 (1) ledd oppstiller også en regel om ansvar på subjektivt grunnlag for grunnvannsboring etter § 46 (1). I følge forarbeidene har bestemmelsen størst betydning for å unngå at saltvann trenger inn i grunnvannsreserven eller at andre mister grunnvannstilgang som følge av boringen.¹¹¹ Regelen har liten betydning for vårt spørsmål og behandles ikke nærmere

---

¹⁰⁸ Jf. vannressursloven § 6

¹⁰⁹ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 57 og s. 325, jf. reglene om forhåndsvarsling og naboskjønn i naboloven §§ 6 og 7

¹¹⁰ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 325

¹¹¹ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 358

4.3 Ansvar på objektivt grunnlag

4.3.1 Innledning

Vannressursloven § 47 (2) oppstiller en rekke situasjoner der tiltakshaver holdes ansvarlig for ”skade og ulempe” uten hensyn til skyld. Begrepet tiltakshaver forstås på samme måte som i bestemmelsens første ledd. Lovgiver mente en generell regel om objektivt ansvar for skader og ulemper i vassdrag ville favne for vidt, spesielt for ”mindre vassdragstiltak”. Derfor angir bestemmelsen positivt situasjonene der objektivt ansvar var det foretrukne.¹¹² De relevante ansvarsgrunnlagene i § 47 (2) behandles kronologisk i det følgende.

4.3.2 Objektivt ansvar for uforsvarlig vassdragstiltak

Paragraf 47 andre ledd bokstav a), fremholder at tiltakshaver er ansvarlig på objektivt grunnlag ”for skade eller ulempe fra vassdragstiltak som skyldes feil eller mangler ved tiltakets utførelse etter § 5 annet og tredje ledd eller tiltakets vedlikehold etter § 37 første ledd”. I følge forarbeidene rammer regelen tilfeller der tiltaket forårsaker skade, enten i vassdraget eller på land.¹¹³ Bestemmelsenes ordlyd og historie indikerer at objektivt ansvar etter vannressursloven § 47 (2) har sitt utspring i det som tradisjonelt har vært ansett som ”ansvar for uforsvarlig ordning”.¹¹⁴

Neste problemstilling er hva som ligger i kravet om at vassdragstiltaket må ha ”feil eller mangler” som har påført ”skade eller ulempe”.¹¹⁵ Formuleringen innebærer et krav om årsaksammenheng mellom feil eller mangel ved tiltakets utførelse og den aktuelle skaden eller ulempen. Som nevnt viser bestemmelsen til vannressursloven § 5 annet og tredje ledd. Annet ledd fremholder at vassdragstiltak ”skal planlegges og gjennomføres slik at de er til minst mulig skade og ulempe for allmenne og private interesser”. Tredje ledd pålegger tiltaket å ”fylle alle krav som med rimelighet kan stilles til sikring mot fare for mennesker, miljø og eiendom”.

I RG-2007-486 (Nittedal) anså lagmannsretten kommunens manglende vurdering av ”eventuelle konsekvenser av det å lede deler av overflatevannet fra Skyttaområdet ut i Glanerudbekken” for ikke å oppfylle kravene etter vannressursloven § 5 annet og tredje ledd. Temaet var kun kommet opp i forbindelse med ett utbyggingsprosjekt, og det etter at oversvømmelse allerede hadde blitt et problem. Videre la retten vekt på at kommunen var kjent med at urbanisering av nedbørsfelt kan føre til økt vanngjennomstrømning og dermed økt flomfare. Rettens samlede behandling av annet og tredje ledd indikerer at de to bør ses i sammenheng. Dette er

---

¹¹² NOU 1994:12 s. 261

¹¹³ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 359

¹¹⁴ Taubøll (2016) s. 106

¹¹⁵ Jf. vannressursloven § 47 (2) bokstav a)

naturlig også av praktiske hensyn, da manglende ”sikring mot fare for mennesker, miljø eller eiendom” i praksis gjerne vil kunne være til ”skade og ulempe for allmenne og private interesser”.

Når det gjelder vedlikeholdsplikten etter vannressursloven § 37 (1), fremholder bestemmelsen at ”den ansvarlige”, altså tiltakshaver, ”til enhver tid [skal] holde [vassdragstiltaket] i forsvarlig stand”. Problemstillingen er hva kriteriet ”forsvarlig stand” innebærer. LE-2015-161076 (Skurva) omhandlet spørsmålet om kommunen var ansvarlig for vannskader påført boligeiendommer grunnet manglende tilsyn og vedlikehold under oversvømmelse i bekken Skurva.

Her nevnte retten at ”[k]ravene til ”forsvarlig stand” vil avhenge av skaderisikoen og skadepotensialet”. Dette innebærer at når risikoen for skade er høy, eller når skaden potensielt kan bli omfattende vil kravet til vedlikehold skjerpes. Retten viste til teori om bestemmelsens forgjenger i den gamle vassdragsloven. og nevnte at kravet til årsakssammenheng mellom manglende vedlikehold og skaden eller ulempen gjør at ansvar ikke avviker ”særlig skarpt fra et vanlig culpa-ansvar”. Den avgjørende forskjellen ble antatt å være at ”den enkelte lednings-eier ikke kan påberope seg personlige unnskyldningsgrunner”. Videre viste retten til Rt. 2014-656 (Molde), om erstatningsansvar etter forurensningsloven § 24a, da arten av det objektive ansvaret har mange likhetstrekk. Deriblant kravet til årsakssammenheng mellom vedlikeholdsmangel og skaden eller ulempen. Sammenlikningen gjør det nærliggende å trekke den konklusjon at heller ikke når det gjelder skade eller ulempe grunnet vedlikeholdsmangel etter vannressursloven § 37 er det ”tilstrekkelig at skaden etter sin art kan skyldes manglende vedlikehold”.¹¹⁶ Videre la retten til grunn at værvarsling og mye nedbør vil kunne skjerpe vedlikeholds- og tilsynsplikten for å unngå ansvar etter vannressursloven § 47 (2) a) annet alternativ, det samme gjelder der vassdragstiltaket er ekstra utsatt for tilstopping eller liknende.

Tiltakshaver har plikt til å hindre at vann fra hans vassdragstiltak forårsaker skade og ulempe på annens eiendom, når dette skyldes ”feil eller mangler ved tiltakets utførelse” eller manglende vedlikehold.

4.3.2.1 Begrensninger

Aktsomhetsplikten og forvalteransvaret kan begrenses, både når gjennomføring av tiltak med skade- eller ulempereduserende virkning fører til ”uforholdsmessig utgift eller ulempe”, men også dersom kravene til prosjektet overstiger det ”som med rimelighet kan stilles” når det

---

¹¹⁶ Jf. Rt. 2014-656 (Molde) avsn. 30

gjelder ”sikring mot fare”.¹¹⁷ Problemstillingen er hva begrensningen om ”uforholdsmessig utgift eller ulempe” for tiltakshaver innebærer.

I følge forarbeidene vurderes omfanget av tiltakshavers ”utgifter og ulemper ved avbøtende tiltak” for det første vurderes opp mot typen og ”omfang[et] av den skade eller ulempe allmenne eller private interesser for øvrig kan bli utsatt for”. For det andre vurderes tiltakshavers ulempereduserende tiltak opp mot ”de samlede utgifter til tiltakshaverens tiltak” og for det tredje opp mot skadelidtes økonomiske tap ved skaden eller ulempen. Videre nevnes at graden av ulempereduksjon ”ved de aktuelle avbøtende tiltak” og graden av sikkerhet for at ulempen reduseres, samt til en viss ”grad også lønnsomheten av vassdragstiltaket” er momenter i vurderingen.¹¹⁸ Det forventes at tiltakshaver strekker seg ”forholdsvis langt og at det ikke er tilstrekkelig å påvise at det avbøtende tiltak koster mer enn det ulempen som dermed unngås er verdt”.¹¹⁹ Vurderingen har visse likhetstrekk med nabolovens § 2 annet ledd, men formuleringen tyder på at plikten er strengere etter vannressursloven enn naboloven. Vurderingsmomentene indikerer en rettslig standard som utvikles i takt med tiden og som må vurderes konkret i den aktuelle situasjon.

Når det gjelder begrensningen av forvalteransvaret med hensyn til hvilke krav ”som med rimelighet kan stilles til sikring mot fare for mennesker, miljø og eiendom” blir problemstillingen hva denne begrensningen innebærer. Bestemmelsens ordlyd gjør det klart at den inkluderer ”mennesker og miljø”. Hensynet til innbyrdes sammenheng i bestemmelsen tilsier at det ”som med rimelighet” kan kreves vil være tiltak som ikke er til ”uforholdsmessig utgift eller ulempe” for tiltakshaver.¹²⁰

I Nittedal-saken la retten til grunn at det sannsynligvis var fullt mulig, og heller ikke svært kostbart eller vanskelig å føre overflatevannet ut i bekken ”på en slik måte at det ikke ville medføre problemer/oversvømmelser for de berørte eiendommer”. Uttalelsen indikerer at den praktiske gjennomføringsmuligheten har betydning, og at man lettere holdes ansvarlig om man faktisk ikke har vurdert behovet for og kostnadene ved slike skadebegrensende tiltak. Lovgiver har altså gjort en samfunnsøkonomisk begrunnet modifikasjon i det objektive ansvaret, ut fra en avveining mellom tiltakshaver, som antas å ha mest nytte av prosjektet, samfunnets ressursutnyttelse og hensynet til skadelidte.¹²¹

---

¹¹⁷ Jf. vannressursloven § 5 (2) og (3)

¹¹⁸ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 325-326

¹¹⁹ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 56

¹²⁰ Jf. vannressursloven § 5 (2)

¹²¹ Taubøll (2016) s. 106

Når forsvarlighetsstandarden er begrenset til en forsvarlighet som ikke forutsetter uforholdsmessige kostnader eller ulemper vil dette nødvendigvis medføre ansvarsfrihet for hendelser med force majeure-preg.¹²² Det ville vært uforholdsmessig byrdefullt for tiltakshaver å måtte sikre seg mot katastrofelignende overvannsmengder til enhver tid. For skadelidte innebærer dette at han selv, eventuelt hans forsikringsselskap må bære kostnadene ved slike uvanlige forhold.

Brudd på konsesjonsplikten etter § 8 eller på vilkår i konsesjon etter § 26 rammes av bestemmelsens andre ledd bokstav a), men faller utenfor oppgavens tema og vurderes ikke nærmere.

Vannressursloven § 47 (2) bokstav b) pålegger objektivt ansvar for ”skade eller ulempe på eiendom eller rettigheter fra et konsesjonsgitt vassdragstiltak”. Skade- og ulempebegrepet må forstås på samme måte som i bokstav a). Formuleringen ”eiendom eller rettigheter” tilsier at person- og miljøskader holdes utenfor, i motsetning til ansvaret etter bokstav a) som er behandlet ovenfor. Bestemmelsen rammer ikke små, lovlige tiltak og eldre tiltak som ikke trengte konsesjon,¹²³ og behandles ikke nærmere, da den faller utenfor oppgavens tema.

4.3.3 Ledninger og tuneller

Spørsmålet er om tiltakshaver blir ansvarlig på objektivt grunnlag for skade forårsaket av ledninger og tuneller. Rettslig grunnlag for vurderingen er vannressursloven § 47 (2) d). Dette selv om ”ledninger og tunneler” faller utenfor lovens virkeområde etter vannressursloven § 2 (2) a). Bestemmelsen retter seg kun mot ledninger for tilførsel av vann til ”produksjon eller forbruk”, da overvanns- og avløpsledninger dekkes av forurensningsloven og dermed faller utenfor vannressurslovens virkeområde.¹²⁴ Bestemmelsen er en parallell til forurensningsloven § 24a, men bevisførselen er ulik for de to bestemmelsene. I vassdragssammenheng ”har tiltakshaveren bevisbyrden for tilstanden før skaden dersom den ikke lenger kan iakttas”, jf. vannressursloven § 48. I forurensningsloven derimot må en ”potensiell skadevolder (...) bevise at en annen årsak er mer sannsynlig for å unngå ansvar”.¹²⁵ Forskjellen indikerer at lovgiver har vært mer opptatt av å beskytte miljøet og skadelidte i de tilfellene som faller inn under forurensningslovens anvendelsesområde.

RG-2006-652 omhandlet spørsmålet om kommunen var ansvarlig på objektivt grunnlag for skade påført av den kommunale vannledningen. Lagmannsretten nevnte at vannressursloven § 47 (2) d) kodifiserer den tidligere ulovfestede rettstilstanden. Lagmannsretten viste til be-

---

¹²² Jf. kap 5.5 om force majeure-hendelser.

¹²³ Brekken mfl. (2001) s. 225

¹²⁴ Ot.prp.nr 39 (1998-1999) s. 322

¹²⁵ NOU 2015:16 s. 207, jf. Ot.prp.nr. 39 (1998-199) s. 255

stemmelsens forarbeider, og la til grunn at ”[k]ommunens objektive ansvar som eier av vannledninger må reserveres for skader som oppstår som følge av teknisk svikt, slitasje, trykkforandringer og andre skader som har tilknytning til faremomenter ved anleggets tilstand”. Dette viser sammenhengen med det ulovfestede objektive ansvaret, som tradisjonelt bygger på at skadevolder er nærmere til å bære ansvar for skade som skyldes en ”stadig, typisk og ekstraordinær risiko”.¹²⁶ I den aktuelle saken skyldtes skaden en feil som var ”av en slik art at det [var] naturlig å anse den som forårsaket ved uaktsomhet”. Lagmannsretten var av den oppfatning at man måtte være ”varsom med å statuere et objektivt ansvar” i slike tilfeller. Noe annet ville kunne ha ført til urimelig stort ansvar på kommunene.

Regelen gir bare ansvarsgrunnlag for ”skade” i motsetning til bestemmelsens andre ledd bokstavene a) til c), som også retter seg mot ulemper. Tiltakshaver er ofte kommunen, som holder ”vannledninger og vanntunneler” av hensyn til fellesskapet. Det kan virke svært byrdefullt å måtte erstatte ulemper når tiltak gagnar fellesskapet. Der ulempen går over tålegrensen i naboloven vil grunneier likevel være beskyttet av nabolovens regler, som får anvendelse også når naboen er det offentlige.

Vannressursloven § 47 d) pålegger eier å hindre at vann fra hans vannledninger og vanntunneler renner til naboen, hvis det forårsaker skade.

4.3.4 Fløting og motorisert ferdsel i vassdraget

Neste spørsmål er om tiltakshaver har plikt til å hindre at vann renner til annens eiendom på grunn av ”motorisert ferdsel eller fløting i vassdraget”¹²⁷. I følge vannressurslovens § 47 (2) e) er tiltakshaver ansvarlig for skade uten hensyn til skyld i slike tilfeller. Dette kan for eksempel skje dersom fløtingen ved opphoping eller på annen måte fører til at vannet går over sine bredder og på den måten kommer inn på naboeiendom. Regelen er relevant for hovedspørsmålet dersom man forutsetter at vassdraget det fløtes i tilhører tiltakshaver. Bestemmelsen henviser bare til ”skade”, dette kan ha sammenheng med at fløting og motorisert ferdsel ofte kan være næringsgrunnlag og derfor være ønskelig for samfunnet i en slik grad at lovgiver fant det best å ikke pålegge erstatningsplikt for ulempe. Dersom ulempen er særlig stor eller urimelig kan det være aktuelt å tilkjenne erstatning på grunnlag av bestemmelsens bokstav f) etter ”alminnelige erstatningsregler”. Naboenes interesser er også her i all hovedsak beskyttet av naboloven dersom han påføres skade eller ulempe som overstiger tålegrensen etter reglene her.

---

¹²⁶ Jf. NOU 1994:12 s. 259

¹²⁷ Vannressursloven § 47 (2) e)

Eier av vassdrag har kun plikt til å hindre at vann renner til annens eiendom i forbindelse med fløting og motorisert ferdsel, der dette kan føre til skade på den andre eiendommen.

Når det gjelder erstatning etter ”alminnelige erstatningsregler”, som fremholdt i vannressursloven § 47 (2) f) viser jeg til behandlingen av ansvar på ulovfestet objektivt grunnlag i kap. 5.4.

5 Skade fra avløpsanlegg

5.1 Innledning

Forurensningsloven (forurl.) § 24a fremholder at "[a]nleggseier er ansvarlig uten hensyn til skyld for skade som et avløpsanlegg volder fordi kapasiteten ikke strekker til eller fordi vedlikeholdet har vært utilstrekkelig". Bestemmelsen viderefører og utvider tidligere vassdragslovgivning¹²⁸ og kom inn i forurensningsloven i forbindelse med vedtakelsen av vannressursloven.¹²⁹ Regelen stiller krav til skadeårsaken, men regulerer ikke objektivt ansvar på annet grunnlag utenfor sitt virkeområde.¹³⁰ I følge forarbeidene rammer bestemmelsen "både fukt-kader og forurensingsskader".¹³¹ Det er uten betydning om vannet er forurenset eller ikke, men det strenge ansvaret er begrunnet i et ønske om å motvirke farene ved forurenset spillvann.¹³² Siden "egen eiendom" i hovedspørsmålet inkluderer egne ledninger og rør vil skade fra avløpsanlegg bety at vann fra egen eiendom renner til nabo og forårsaker skade, også når røret ikke er på anleggseiers eiendom. Da erstatningsansvar viser at man hadde plikt til å hindre at vann renner til naboen, er forurensningsloven § 24a relevant for å avgjøre når plikten inntreffer.

5.1.1 Avløpsanlegg

Innledningsvis må innholdet i begrepet avløpsanlegg avklares. Forurensningsloven § 21 (1) definerer "avløpsanlegg" som "anlegg for transport og behandling av avløpsvann".

Dette gjør at man må presisere hva som er "avløpsvann". I følge forurensningsloven § 21 (2) inkluderer begrepet "både sanitært og industrielt avløpsvann og overvann".

Forurensingsforskriften § 11-3 c) definerer "sanitært avløpsvann" som "[a]vløpsvann som i hovedsak skriver seg fra menneskers stoffskifte og fra husholdningsaktiviteter, herunder avløpsvann fra vannklosett, kjøkken, bad, vaskerom og lignende".¹³³ Vann fra husholdningen, unntatt kloakk, kalles gjerne gråvann.¹³⁴ Gråvann anses altså som avløpsvann.

I følge forarbeidene omfatter "overvann" både "avrenning etter nedbør, snøsmelting og fra drenering (...) og forurenset avløpsvann".¹³⁵ Det samme følger av avgjørelsen inntatt i Rt.

---

¹²⁸ NOU 1994:12 s. 262, jf. Rt. 2011-1304 avsn. 29

¹²⁹ NOU 1994:12 s. 262

¹³⁰ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 374

¹³¹ NOU 1994:12 s. 262 og 476 og Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s. 374

¹³² Taubøll (2016) s. 102

¹³³ Forurensingsforskriften § 11-3 d)

¹³⁴ Jf. forurensingsforskriften § 11-3 d)

¹³⁵ Ot.prp.nr. 39 (1998-1999) s. 374

2012-820 (Fosen), som omhandlet spørsmålet om kommunen var ansvarlig for vannskader på hus ved fylkesvei etter § 24a. Her anså flertallet både ”sanitært og industrielt avløpsvann”, ”avrenning etter nedbør, snøsmelting og (...) drenering” samt annet ”forurenset avløpsvann” som ”avløpsvann”. Overvann er altså avløpsvann i lovens forstand.

Erstatningsansvaret som trekkes opp etter forurensningsloven § 24a retter seg mot skader forårsaket av ”avløpsanlegg”. Det kan stilles spørsmål ved om begrepet ”avløpsanlegg” også inkluderer veisluk, rister, kummer og tilsvarende innretninger eller om disse må anses å være en del av veien.

I Fosen-saken, nevnt ovenfor, hadde tette avløpsrister ført til skader. Retten konkluderte med at både avløp, kommunale kloakkanlegg, åpne og lukkede grøfter anses som ”avløpsanlegg” etter forurensningsloven, det samme gjaldt ”rister, kummer og stikkrenner”. Siden lagmannsretten hadde fastslått at ”anleggets dominerende funksjon er å lede bort overvann”, var dette ikke et vurderingstema for Høyesterett. Standpunktet ble ikke kommentert, hvilket antyder at Høyesterett ikke var uenig i at ”anleggets dominerende funksjon” bør være et sentralt moment for å fastslå hvorvidt bestemmelsen får anvendelse ved tvil om en oppstått vannskade faller inn under virkeområdet til forurensningsloven § 24a.¹³⁶ Førstvoterende la til grunn at ”transport” og ”behandling” av overvann er alternative vilkår, slik at avløpsvann inkluderer ”anlegg som utelukkende skal lede bort rent overflatevann, for eksempel ved å føre det ned i grunnen eller ut i vassdrag eller sjø”.¹³⁷

Også i teorien legges vekt på innretningens formål. Selv om en sandfangerkum skal fange opp sand og en rist skal hindre at større gjenstander kommer inn i avløpssystemet, i tillegg til å være en del av veibanen, kommer dette i tillegg til hovedfunksjonen, som er å frakte vann til avløpsnett.¹³⁸

Konklusjonen er at betegnelsen ”avløpsanlegg” inkluderer avløp, kloakkanlegg, åpne og lukkede grøfter, rister, kummer, ledninger, koblinger og andre anlegg hvis ”dominerende funksjon”¹³⁹ er å lede bort overvann fra boliger eller eiendommer og til renseanlegget.

---

¹³⁶ Rt. 2012-820 avsn. 32

¹³⁷ Thorson (2012) s. 9, jf. Rt. 2012-820 avsn. 29

¹³⁸ Taubøll (2010) s. 170

¹³⁹ Rt. 2012-820 avsn. 32,

5.2 Ansvarssubjekt

Bestemmelsen oppstiller objektivt ansvar for anleggseier. Man må derfor avklare hvem som er anleggseier. Mange anlegg eies og driftes av private, likevel er det i de fleste tilfeller kommunen som eier anlegget. Ansvarsmodellen i forurensningsloven § 24a er utformet med tanke på de kommunale avløpsanleggene.¹⁴⁰ Ved tvil om hvem som er anleggseier, foretas en konkret vurdering, der vurderingsmomenter er hvem som har etablert og finansiert anlegget.¹⁴¹ Regelen bygger på bevisst risikoplassering og –balansering ut fra prevensjons- og pulveriseringshensyn.¹⁴² I all hovedsak er kommunen ansvarssubjekt.¹⁴³

5.3 Ansvarsbetingende handling

Regelen i forurensningsloven § 24a retter seg mot to ulike skadeårsaker. Den første er manglende kapasitet, den andre er utilstrekkelig vedlikehold. Neste spørsmål er hva det innebærer at ”kapasiteten ikke strekker til”.¹⁴⁴ Deretter behandles spørsmålet om mangelfullt vedlikehold.

5.3.1 Kapasitetsmangel

Når avløpsanlegget ikke klarer å frakte unna alt vannet er kapasiteten utilstrekkelig. Dette kan føre til at vann som skal føres bort ikke forsvinner eller til tilbakeslag i sluk tilknyttet anlegget. Tilbakeslag innebærer at vann kommer opp av slukene knyttet til avløpsanlegget, i stedet for å renne ned. Dette kan føre til overvann på uønskede steder.

Hovedgrunnene til manglende kapasitet i avløpsanlegget er for det første at rørene kan ha vært for små allerede på byggetidspunktet, det kan senere ha blitt tilknyttet kummer med liten kapasitet eller området kan ha blitt bygget ut. Utbygging medfører gjerne flere vanntette flater, som asfalt og belegningsstein. Avløpsanlegget må derfor takle større mengder regnvann i løpet av et kortere tidsrom.

Et spørsmål er om det holder at avløpsanlegget hadde tilstrekkelig kapasitet ved bygging, eller om man må ta fremtidig utvikling med i betraktning ved dimensjonering.

Rt. 2011-1304 (Alta-dommen) omhandlet vannskader i bolig som følge av utilstrekkelig vedlikehold av vannledning og tilhørende rist. Her konkluderte Høyesterett med at ansvar etter den opphevede vassdragsloven § 47 nr. 2 ikke omfattet situasjoner der ”oversvømmelsen

---

¹⁴⁰ Taubøll (2016) s. 102

¹⁴¹ Jf. NOU 1994:12 s. 262 flg og Taubøll (2016) s. 103

¹⁴² Jf. Rt. 2011-1304 (Alta) avsn. 35 og Rt. 2014-656 (Molde) avsn. 24

¹⁴³ NOU 1994:12 s. 262

¹⁴⁴ Jf. forurl. § 24a

skyldtes ekstraordinære nedbørsforhold som man ikke med rimelighet kunne forvente at ble tatt i betraktning ved prosjekteringen og dimensjoneringen av kloakknett¹⁴⁵. Uttalelsen indikerer at påregnelig fremtidig utvikling må tas i betraktning ved dimensjonering av avløpsanlegg. Noe annet ville ført til store utbedringskostnader i takt med utbygging.

i følge forarbeidene er anleggseier ansvarlig på objektivt grunnlag selv om andre har iverksatt tiltaket som fører til at avrenningen øker utover det anlegget har kapasitet til.¹⁴⁶

5.3.2 Utilstrekkelig vedlikehold

5.3.2.1 Innledning

Vedvarende kapasitetsmangel kan etter hvert bli å anse som en ansvarsbetingende vedlikeholdsmangel. Alternativet får anvendelse når skadeårsaken er manglende vedlikehold av avløpsanlegget. Først vurderes kravet om at skaden må ha sin årsak i at ”vedlikeholdet [av anlegget] har vært utilstrekkelig”.¹⁴⁷ Deretter spørsmålet om når vedlikeholdsplikten er oppfylt.

Regelen viderefører den opphevede vassdragslovens § 115. Denne påla en plikt til ”forsvarlig” vedlikehold, mens forurensningsloven § 24a pålegger ansvar for utilstrekkelig vedlikehold. Ut fra ordlyden innebærer endringen en skjerping av ansvaret.¹⁴⁸ I Alta-dommen nevnte førstvoterende at erstatningsansvar etter den opphevede vassdragsloven § 115 ikke inntrådte ”om vedlikeholdet objektivt sett hadde vært tilstrekkelig, men skade likevel skjedde”. Førstvoterende tolket forarbeidene til forurensningsloven § 24a dithen at det ikke var meningen å endre rettstilstanden for dette spørsmålet.¹⁴⁹

5.3.2.2 Vedlikeholdspliktens innhold og omfang

Innholdet i og omfanget av vedlikeholdsplikten er vurdert av Høyesterett et fåtall av ganger. I Rt. 2014-656 (Molde-dommen) var spørsmålet om kommunen var ansvarlig for skade på bolighus etter tilbakeslag fra kommunalt avløpsnett. Kommunen ble holdt ansvarlig på ulovfestet grunnlag, men retten vurderte vedlikeholdsplikten etter forurensningsloven § 24a. I avsnitt 30 slo førstvoterende fast, på vegne av et enstemmig Høyesterett, at skaden må kunne tilbakeføres til ”objektive mangler ved vedlikeholdet. Det er ikke tilstrekkelig at skaden *etter sin art* kan skyldes manglende vedlikehold”. Videre nevnte førstvoterende at skadelidte har bevisbyrden for dette spørsmålet.

---

¹⁴⁵ Rt. 2011-1304 avsn. 28

¹⁴⁶ Ot.prp.nr.39 (1998-1999) s. 374

¹⁴⁷ Jf. forurl. § 24a

¹⁴⁸ Taubøll (2010) s. 167

¹⁴⁹ Rt. 2011-1304 avsn. 33

Også den ovennevnte Rt 2012-820 (Fosen) belyser innholdet i vedlikeholdsplikten. Her slo Høyesterett fast at kommunen var ansvarlig, da skaden ”ville vært unngått ved et bedre vedlikehold av veienes avløp, i første rekke ved en raskere utrykning”.¹⁵⁰

En annen avgjørelse av betydning for å presisere vedlikeholdspliktens omfang er RG 1992-1158. Retten vurderte om kommunen var ansvarlig for vannskade på kjelleretasje som følge av dårlig vedlikehold av rist og vannledning etter den gamle vassdragsloven § 115. I forbindelse med vedlikeholdspliktens omfang uttalte lagmannsretten at vedlikeholdsplikten må tilpasses de konkrete forhold på stedet. Da risten var spesielt ”utsatt for rusk og rask” måtte det ”stilles relativt strenge krav til hyppigheten av tilsynet med jernristen og vedlikeholdet av denne”. Videre kunne værforholdene og værmelding skjerpe vedlikeholdsplikten.¹⁵¹

Tilsynspliktens omfang er vurdert i RG 2006-1318. Her nevnte tingretten at ”[e]t ressurstilpasset jevnlig tilsyn med sluk og rist” ville sannsynligvis ha ”vært tilstrekkelig til å sikre avløpet.” Saken omhandlet et erstatningskrav for skade på bolig etter overvannsinntrengning fra kommunal vei. Retten påpekte likevel at ”det i ekstraordinære situasjoner og på spesielle steder i praksis ville være vanskelig til enhver tid å holde åpne sluk”.¹⁵² Dette indikerer at kommunens ressurser til en viss grad vil kunne ha betydning for omfanget av vedlikeholdsplikten. En slik ansvarsbegrensning harmonerer dårlig med de rettferds- og risikobetraktninger som ligger til grunn for det objektive ansvaret, da tilfeldige skadelidte vil rammes like hardt uavhengig av kommunens økonomi. Også hensynet til likhet og forutberegnelighet taler for at tålegrensen ikke bør variere med kommunens økonomi. Uttalelsen kan derfor ikke tillegges særlig vekt.

Konklusjonen er at avløpseier plikter å føre jevnlig tilsyn med anlegget og iverksette tiltak som forhindrer skade. Konkrete vedlikeholdstiltak, som kunne og burde vært gjennomført og som derved ville forhindret skaden, må kunne påvises for å ilegge ansvar på dette grunnlag. Typiske forhold som omfattes av vedlikeholdsplikten er opphoping av slam, sand, rust, jord, røtter og liknende som trenger seg inn i ledningsskjøter og bevegelse i jordsmonnet som påvirker rørene. Anleggseieren har en plikt til å gripe inn for å hindre at ledningene påfører omgivelsene skade. Ved ledningsbrudd skjerpes handleplikten, da anleggseier må gripe inn raskt for å hindre skade på omgivelsene.

---

¹⁵⁰ Rt. 2012-820 (Fosen) avsn. 15,

¹⁵¹ RG-1992-1158 s. 1165

¹⁵² RG 2006-1318 s. 1318

5.4 Ulovfestet objektivt ansvar

Neste spørsmål er om anleggseier kan holdes ansvarlig for vannskader utenfor situasjonene loven omfatter. Kan han bli ansvarlig, vil det reflektere en plikt til å hindre vannskader fra anlegg, på ulovfestet grunnlag. Gjennom rettspraksis er det utviklet regler om ulovfestet objektivt ansvar for skader som er ”utslag av en risiko som er skapt ved virksomhet eller drift, ting eller innretning” der skaderisikoen er ”stadig”, typisk og ”ekstraordinær”. Skadevolderen blir da erstatningsansvarlig uavhengig av om han har utvist skyld.¹⁵³ Ulovfestet objektivt ansvar er utslag av en oppfatning om at den som har en risikabel virksomhet er ”nærmere til å bære de økonomiske byrdene når risikoen fra tid til annen materialiserer seg, enn den som tilfeldigvis rammes”.¹⁵⁴ Ansvarer grunner seg på rettfærds- og rimelighetsbetraktninger samt hensynet til skadeforebygging. Virksomhetsutøveren kan pulverisere kostnadene ved å innkalkulere påregnelige skadekostnader i driftskostnadene.

Det finnes en rekke dommer som er med på å trekke opp rammene for det ulovfestede objektive ansvaret. Den grunnleggende avgjørelsen er inntatt i Rt. 1905-715 (vannledningsdommen). Kommunen ble holdt ansvarlig for skade som følge av brudd på kommunal vannledning, da retten la vekt på at vannledningen utgjorde en kontinuerlig risiko for omgivelsene.

Neste avgjørelse i rekken som utviklet læren om objektivt ansvar for overvannsskader er inntatt i Rt. 1935-218 (kloakkledning). Her ble Oslo kommune erstatningsansvarlig for skaden naboene var påført ved at kloakkledningen var utilstrekkelig dimensjonert til å avlede kraftig nedbør. Førstvoterende la avgjørende vekt på at avløpsanlegget ”i og for sig var modent til fornyelse” og at dette var grunnen til at det forelå en ”særlig risiko for skade hvis uhellet var ute og et ekstraordinært voldsomt regnskyll plutselig satte inn”. Siden kommunen fikk økonomiske fordeler av å utsette oppgraderinger, mente flertallet at kommunen burde ”ha det økonomiske ansvaret for slike skader som intreffer og som vilde ha vært undgatt hvis ombygging tidligere hadde funnet sted”. Høyesterett så på hvem av partene som var nærmest til å bære risikoen for skade. Siden kommunen tjente på å utsette innbyggerne for en høyere risiko var også kommunen nærmest til å bære denne risikoen. Ansvar vil også fungere som incentiv til vedlikehold.

En tredje sak som var med på å etablere rammene for ulovfestet objektivt ansvar når det gjelder vann- og avløpsskader er avgjørelsen inntatt i Rt. 1975-1081 (Tromsø). Her var kommunen erstatningsansvarlig for skade på boligeiendom som følge av at en rørstump hadde kommet inn i avløpsanlegget og tettet det. Retten la stor vekt på rettfærds- og pulveriseringshensyn

---

¹⁵³ NOU 2015:16 s. 201

¹⁵⁴ NOU 2015:16 s. 201

som tilsa at anleggseieren måtte være nærmere til å ”bære de økonomiske følger av et uhell” da dette fra skadelidtes side opplevdes som ”ganske tilfeldig”.¹⁵⁵

Den ovennevnte Rt. 2014-656 (Molde-dommen), er blant de siste i rekken av dommer der anleggseier pålegges ansvar for skade som ikke oppfyller årsakskravet etter forurensningsloven § 24a. Også her legges stor vekt på at vann- og avløpsanlegg innebærer en kontinuerlig risiko for omgivelsene, at tapet vil virke tilfeldig og være dyrt for de som rammes, samt at rettspolitiske avveininger og rettferdsbetraktninger tilsier at anleggseier bør bære risikoen, da skadene er påregnelige for han og kan ”pulveriseres og dekkes som driftsomkostninger”.¹⁵⁶

Avslutningsvis kan man slå fast at det ulovfestede objektive ansvaret har lagt grunnlaget for lovbestemmelser om objektivt ansvar for vannskader, som forurensningsloven § 24a og vannressursloven § 47, sistnevnte behandles nedenfor. Det ulovfestede ansvaret favner videre og ”supplerer det lovfestede ansvaret”.¹⁵⁷ Anleggseier kan derfor også være ansvarlig for skader som ikke grunner seg på vedlikeholdsmangel eller anleggets manglende kapasitet.¹⁵⁸

Anleggseier har plikt til å hindre at vann fra anlegget renner til annen eiendom og fører til skade på ulovfestet grunnlag.

5.5 Unntak

5.5.1 Lovfestede unntak

Spørsmålet er om det finnes unntak fra det objektive ansvaret anleggseier er pålagt gjennom lovgivningen. Et mulig rettslig grunnlag for å falle utenfor regelen i forurensningsloven § 24a finnes i forurensningsloven § 5 (1). Bestemmelsen fremholder at ”forurensing fra veier” kun omfattes av loven ”så langt forurensningsmyndigheten bestemmer”. En naturlig språklig forståelse av ”forurensing fra veier”¹⁵⁹ tilsier at avrenning fra veier fanges opp av unntaksbestemmelsen, da avløpsvann, inkludert overvann, kan anses som forurensing.¹⁶⁰ I så fall vil forurensningsloven § 24a ikke komme til anvendelse på skader som skyldes vann fra vei.

I den ovennevnte avgjørelsen inntatt i Rt. 2012-820 (Fosen) vurderte Høyesterett om unntaksbestemmelsen i forurensningsloven § 5 hadde innvirkning på ansvarsbestemmelsen i § 24a. Kommunen hevdet ansvar var utelukket da forurensningsloven § 5(1) ekskluderer ”foruren-

---

¹⁵⁵ Rt. 1975-1081 s. 1083

¹⁵⁶ Rt. 2014-656 avsn. 34-40

¹⁵⁷ Rt. 2014-656 avsn. 36

¹⁵⁸ NOU 2015:16 s. 206

¹⁵⁹ Jf. forurl. § 5 (1)

¹⁶⁰ Taubøll (2010) s. 173

sing fra veier” fra lovens virkeområde. Førstvoterende fastslo, på vegne av flertallet, at unntaket i § 5 retter seg mot ”forurensing” i forurensningsloven § 6 sin forstand. Bestemmelsen definerer ”forurensing” som ”tilførsel av fast stoff, væske eller gass til luft, vann eller i grunnen (...) som er eller kan være til skade eller ulempe for miljøet”. Høyesterett la vekt på at de aktuelle skadene var ”typiske vann- og fuktskader som har oppstått fordi overvann har funnet veien inn i bolighus, ikke en skade forårsaket av ”forurensing” fra vei”.¹⁶¹ Unntaket i § 5 (1) er uten betydning for fukt- og vannskader i relasjon til §.

Unntaksbestemmelsen i forurensningsloven § 5 (1) begrenser ikke anvendelsesområdet til forurensningsloven § 24a, når det gjelder avløpsanlegg knyttet til veier, dersom ”anleggets dominerende funksjon er å lede bort overvann”.¹⁶²

Ytterligere unntak fra forurensningsloven § 24a omfatter i følge forarbeidene ledninger for vanntilførsel til produksjon eller forbruk, samt drensledninger, disse fanges derimot opp av vassdragslovgivningen, og vil behandles nærmere nedenfor.¹⁶³ I følge NOU 1994:12 kan det være en flytende grense mellom overvanns- og dreneringsledninger. Et moment i vurderingen er at overvannsledningen ”hovedsakelig tar sikte på bortledning av nedbør”.¹⁶⁴ I avgjørelsen inntatt i RG 2006-1318, som er omtalt ovenfor, nevnte tingretten at ”drensledningenes hovedformål er å hindre vanninntrenging i den enkelte private bygningen som drensledningene er lagt inntil. Det er først der en samleledning for drensvannet er knyttet til det offentlige avløpsanlegget at ansvaret går over på kommunen”. Uttalelsen indikerer et skille i ansvaret ut i fra ledningens formål.

5.5.2 Unntak fra objektivt ansvar etter ansvarsfraskrivelser

5.5.2.1 Innledning

Huseiere har plikt til å knytte seg til kommunens avløpsnett. Ved tilknytning har man akseptert kommunens standardiserte abonnementsvilkår.¹⁶⁵ Tilknytningsvilkårene gir ofte anvisning på at kommunen kun får ansvar ved forsettlig eller uaktsom opptreden fra kommunens side. Dermed fraskriver kommunen seg store deler av det lovpålagte og ulovfestede objektive ansvaret for vannskader som skyldes avløpsanlegget deres.¹⁶⁶ Spørsmålet er om anleggseiers plikter kan begrenses gjennom avtale.

---

¹⁶¹ Rt. 2012-820 (Fosen) avsn 34-37

¹⁶² Rt. 2012-820 avsn. 32

¹⁶³ Ot.prp..nr. 11 (1979-1980) s. 126

¹⁶⁴ NOU 1994:12 s. 261

¹⁶⁵ NOU 2015:16 s. 203

¹⁶⁶ NOU 2015:16 s. 204

5.5.2.2 Lovens fravikelighet

Spørsmålet er om kommunene har adgang til å fravike forurensningsloven § 24a gjennom ansvarsfraskrivelser. Lovens ordlyd og forarbeidene gir ingen anvisning på om forurensningsloven § 24a er fravikelig. Høyesterett har vurdert gyldigheten av ansvarsfraskrivelser ved flere anledninger jf. bl.a. Rt. 2007-431 (Stavanger) og Rt. 2011-1304 (Alta).

I Stavanger-saken hadde kommunen fraskrevet seg ansvaret for anleggsskader som skyldes ekstraordinære nedbørsforhold. Her vurderte retten sammenhengen mellom forurensningsloven § 24a regelen i forurensningsloven § 53. I følge § 53 (1) gjelder erstatningsreglene i forurensningsloven kap. 8 når forholdet ikke reguleres i avtale eller annen lovgivning. Paragraf 24a har ingen henvisning til regelen i § 53, retten stilte derfor spørsmål ved om førstnevnte i det hele tatt var fravikelig. Siden ansvarsregelen i forurensningsloven § 24a bygger på den gamle vassdragslovens § 47, som ble ansett deklarasjonsregulering, konkluderte retten med at dersom lovgiver ønsket å gjøre § 24a ufravikelig måtte dette i så fall vært uttrykkelig vurdert i forarbeidene.¹⁶⁷

Flertallet i Alta-saken (3-2) var mer restriktive med hensyn til fraskrivelsesadgangen. Her var ansvaret for manglende vedlikehold fraskrevet. Retten vektla at regelen i § 24a er et resultat av ”bevisste lovgiveroverveielser” om risikoplassering og at tilknytningsplikten gir abonnementsvilkårene et preg av å være forskrifter. Begge disse momentene talte mot fraskrivelsesmulighet, med mindre det forelå ”sterke grunner” som talte for adgang til å fraskrive seg ansvaret. Videre talte likhetshensyn mot fraskrivelsesadgang, da ansvarsfraskrivelser for manglende vedlikehold ville ramme mer tilfeldig enn fraskrivelser for kapasitetsmangel. Det ble ansett uheldig at fellesskapet skulle tjene på den tilfeldige skadelidtes bekostning, samtidig som vedlikeholdsincentivet og dermed skadeforebyggingen ville svekkes ved en utstrakt fraskrivelsesadgang. Høyesterett konkluderte med at kommunen ikke kunne fraskrive seg ansvar for manglende vedlikehold.

Den avgjørende forskjell mellom de to avgjørelsene er at ansvarsfraskrivelsene omhandlet forskjellige skadeårsaker. Ved fraskrivelser av ansvar for dimensjoneringsfeil og store nedbørsmengder gjør ikke de samme likhets- og prevensjonshensyn seg gjeldende. Fraskrivelsen i Stavanger-saken var dessuten praktisert innskrenkende, da den ikke fikk anvendelse ved kapasitetsmangel grunnet utbygging eller feil i nettet.¹⁶⁸ Også etter den gamle vassdragslovgivningen var det aktuelt å lempe ansvaret for skade anlegget hadde forårsaket, når grunnen

---

¹⁶⁷ Rt. 2007-431 (Stavanger) avsn. 34-35

¹⁶⁸ Jf. Rt. 2011-1304 (Alta) avsn. 27

var at andres tiltak i avrenningsfeltet hadde skapt kapasitetsmangel,¹⁶⁹ hvilket har en viss betydning, da § 24a videreførte rettstilstanden etter denne. Oppsummeringsvis ble fraskrivelsen i Stavanger-saken godtatt på grunn av nedbørsmengdens ekstraordinære karakter, tradisjonen for ansvarsfrihet i slike tilfeller og forutsetningen om at dimensjoneringen hvilte på et ”saklig og forsvarlig skjønn”.¹⁷⁰ Men i Alta-saken fraskrev kommunen seg ansvar for forhold som de selv hadde kontroll over omfanget av, hvilket kunne ”reduere insentivet til forsvarlig vedlikehold og forebygging av skader”, som det objektive erstatningsansvaret etter forurensningsloven § 24a legger opp til.¹⁷¹

En av de nyeste sakene er avgjørelsen inntatt i Rt. 2014-656 (Molde). Saken omhandlet erstatningskrav etter tilbakeslag fra kommunens avløpsnett, da en stor stein hadde kommet inn i anlegget. Høyesterett fant ikke kommunen ansvarlig etter forurensningsloven § 24a, men på ulovfestet grunnlag. Førstvoterende nevnte at ansvarsfraskrivelse er ”temmelig omfattende praksis” i kommunene, at det ikke foreligger noe forbud mot slike klausuler og at et forbud heller aldri har vært aktuelt å oppstille. Videre slo førstvoterende i fast at kommunene ikke kan stå fritt til å fraskrive seg ansvar, da det i så fall ville ”undergrave ansvarsformen og de hensyn den bygger på og skal ivareta”.¹⁷²

5.5.2.3 *Generelt om ansvarsfraskrivelsenes omfang*

Siden § 24a kan fravikes ved avtale er neste spørsmål i hvilket omfang anleggseiers plikter kan begrenses gjennom ansvarsfraskrivelse.

I Molde-saken slo Høyesterett fast at det er enkelte ”særegne forhold” ved relasjonen mellom kommune og abonnent som tilsier at abonnentene har behov for ytterligere beskyttelse enn den som følger av sensurmuligheten etter avtaleloven § 36.¹⁷³ For det første påpekte retten den spesielle ”avtalesituasjonen”. Ingen av partene har noen reell mulighet til ikke å inngå avtale, jf. plan- og bygningsloven § 27-2 (2). Abonnenten plikter å være tilknyttet kommunens nettverk og har således ”ingen mulighet til å forhandle om vilkårene, eller til å velge en annen leverandør”. Dette innebærer at ”vilkårene – herunder (..) ansvarsfraskrivelse – får preg av ensidig fastsatte forskrifter, ikke avtalte bestemmelser”. Retten la også vekt på at det objektive ansvaret gir uttrykk for ”rettspolitiske overveielser” og ”en normering av risikoplas-

---

¹⁶⁹ Jf. Rt. 2011-1304 (Alta) avsn. 25

¹⁷⁰ Rt. 2007-431 (Stavanger) avsn. 50

¹⁷¹ Rt. 2011-1304 avsn. 35-36

¹⁷² Rt. 2014-656 (Molde) avsn. 43

¹⁷³ Av hensyn til oppgavens tema og omfang avgrensers jeg mot ansvarsfraskrivelsenes forhold til avtaleloven § 36.

seringen som kommunene ikke uten videre ensidig bør kunne rokke ved gjennom sine reglementer”.¹⁷⁴

Det følger av Molde-dommen at kommunen kan fraskrive seg ansvar for skader påført av deres avløpsanlegg i den grad ”tungtveiende saklige behov” tilsier det. Forutsatt at det ikke ”i realiteten rokker ved den grunnleggende risikofordelingen” skapt gjennom lovgivning og rettspraksis.¹⁷⁵ Kommunene har imidlertid ikke adgang til å fraskrive seg ansvar for skader grunnet vedlikeholdsmangler.¹⁷⁶ Dette harmonerer også med de rettferds- og risikobetraktninger som ligger til grunn for det objektive ansvaret.¹⁷⁷

Når det gjelder objektivt ansvar på ulovfestet grunnlag, følger det av Molde-saken, at siden fraskrivelsesadgangen er ulovfestet ”må dommene ses som et uttrykk for den alminnelige rettstilstanden på området”.¹⁷⁸ Av den grunn kan man gå ut fra at også ulovfestet objektivt ansvar kan fraskrives.

5.5.2.4 Nærmere om vilkår for ansvarsfraskrivelse

Ovenfor så vi at anleggseier kan fraskrive seg det objektive ansvaret han har for anlegg når ”tungtveiende saklige behov tilsier det”. Neste problemstilling blir hva som kan regnes for ”tungtveiende saklige behov”.

LB-2015-52345 gjaldt erstatningskrav som følge av tilbakeslag i kommunal avløpsledning etter kraftig nedbør og belyser når ansvarsfraskrivelse godtas. Lagmannsretten kom til at ansvarsfraskrivelsen sto seg, og at det ikke forelå uaktsomme forhold hos kommunen som kunne tilsi ansvar til tross for ansvarsfraskrivelsen i abonnementsvilkårene. Det var klart at utilstrekkelig dimensjonering var årsaken til tilbakeslaget. Dimensjoneringen ble ansett aktsom, da den var vanlig og tilfredsstilte gjeldende krav.¹⁷⁹ At offentlige retningslinjer og krav til dimensjonering må overholdes beskytter abonnenten da ansvarsbestemmelsen i forurensningsloven § 24a ikke uthules fullstendig.

Lagmannsretten innrømmet kommunen et ”vidt spillerom med hensyn til fremdrift når den skal gjennomføre omfattende og kostbare forbedringer i vann- og avløpsnettverket”. Retten la vekt på at systemet ”hadde fungert tilfredsstillende” ved normale nedbørsmengder, og at det

---

¹⁷⁴ Rt. 2014-656 avsn. 44

¹⁷⁵ Jf. Rt. 2014-656 avsn. 46

¹⁷⁶ NOU 2015:16 s. 205

¹⁷⁷ Traagstad (2009)

¹⁷⁸ Rt. 2014-656 avsn. 46

¹⁷⁹ Jf. Rt. 2007-431 (Stavanger) avsn. 50

ikke forelå en ”ansvarsbetingende mangel på fremdrift” for å koble eiendommene på det nye anlegget.¹⁸⁰ Vurderingen indikerer at oppgradering av ledningsnettverket kan være et ”tungtveiene saklig behov” som gjør ansvarsfraskrivelse rettmessig. Det samme gjelder kommunens økonomiske fordeler ved ikke å gi avløpssystemet større dimensjonering enn det som faktisk er krevet.

Det følger av de ovennevnte avgjørelser at anleggs manglende evne til å frakte unna uvanlig store nedbørsmengder,¹⁸¹ ansvarsfraskrivelse som er ”klart avgrenset”, ”lite inngripende” og som knytter seg til legitime håndhevingsbehov hos kommunen også utgjør ”tungtveiene saklige behov”.¹⁸²

Avslutningsvis kan nevnes at vi nå i realiteten har en rettsstilstand der anleggseier har objektivt ansvar for skader som skyldes manglende vedlikehold av anlegget og culpa-ansvar for skader på grunn av manglende dimensjonering. Ved gyldig ansvarsfraskrivelse har ikke anleggseier plikt til å gripe inn når vann fra anlegget hans fører til skade på annens eiendom.

5.5.3 Force majeure

5.5.3.1 Innledning

Læren om force majeure er utviklet gjennom rettspraksis og innebærer et ulovfestet unntak fra både det ulovfestede og det lovfestede objektive ansvaret. En force majeure-hendelse er gjerne formulert som en ”ytre, ekstraordinær og upåregnelig hendelse av et visst omfang” og innebærer at anleggseier kan være fritatt fra ansvar når skadeårsaken var en hendelse utenfor hans kontrollsfære.¹⁸³ Spørsmålet er om det objektive ansvaret for vannskade etter forurensningsloven § 24a innskrenkes etter force majeure-hendelser.

I vannressurslovens forarbeider nevnes at det gjaldt en regel om unntak fra det objektive ansvaret for force majeure-hendelser etter den gamle vassdragsloven.¹⁸⁴ Det samme følger av blant annet RG-1984-386. Forarbeidene til § 24a tar ikke opp om force majeure-unntaket også gjelder etter at bestemmelsen om objektivt ansvar ble flyttet fra den opphevede vassdragsloven til forurensningsloven. Problemstillingen er om force majeure-unntaket får anvendelse også etter at regelen om objektivt ansvar ble flyttet til forurensningsloven § 24a.

---

¹⁸⁰ LB-2015-52345

¹⁸¹ Jf. Rt. 2007-431 (Stavanger)

¹⁸² Jf. Rt. 2014-656 (Molde) avsn. 49

¹⁸³ NOU 2015:16 s. 209 og RG-1992-1158 s. 1166

¹⁸⁴ Jf. NOU 1994:12 s. 59

Det finnes lite rettspraksis fra Høyesterett om spørsmålet. For det meste er det underrettspraksis. Denne har ikke samme rettskildemessige vekt, men vil gi innsikt i løsningsmåter og får vekt etter sin argumentative kraft. Fredrikstad tingrett vurderte force majeure-unntakets anvendelse på forurensningsloven § 24a i RG-2005-385. Saken omhandlet regresskrav for utbetalt erstatning pga. vannskader etter at kommunens anlegg ikke klarte å ta unna vannet etter kraftig nedbør. Retten var av den oppfatning at en fullstendig tilsidesettelse av reglene om ansvarsfritak grunnet force majeure-hendelser ved den nye regelen ”ikke kan ha vært mulig” uten en nærmere vurdering. I relasjon til vannressursloven ”er det forutsatt at spørsmålet om ansvarsfrihet ved force majeure bør overlates til rettspraksis (...) Det samme antas å gjelde for forurensningsloven § 24a”.¹⁸⁵ Dette harmonerer med den alminnelige oppfatning av force majeure-unntakets generelle karakter.

Konklusjonen er at læren om force majeure får anvendelse for det objektive ansvaret for vannskader også etter at regelen ble flyttet til forurensningsloven.

5.5.3.2 Force majeure - innholdet

Neste problemstilling er hva som kreves for at force majeure-unntaket kommer til anvendelse, eksempelvis ved flomhendelser i boligområder.

Lagmannsretten vurderte hva som anses som force majeure-hendelser i RG-1984-386. Her hadde kraftig regnvær ført til skade på naboens bygninger, ved at et grøftingsprosjekt ledet store vannmengder til naboens eiendom. Retten la til grunn at nedbørsmengdene ikke var ”så ekstreme og upåregnelige at situasjonen kan likestilles med force majeure”. Videre uttalte retten at det ikke forelå ”slike ekstraordinære nedbørsmengder at det i seg selv må virke ansvarsbefriende. Hendelsesforløpet og skadefølgen kan ikke sies å være upåregnelige”.¹⁸⁶ Uttalelsene indikerer at terskelen for at det foreligger en force majeure-hendelse er høy og at både nedbørsmengdene og skadefølgen må være upåregnelige for å bli fri for ansvar.

I saken inntatt i RG-1992-1158 uttalte lagmannsretten seg om force majeure-unntakenes forhold til culpanormen. Saken omhandlet erstatningskrav, etter den tidligere vassdragsloven, for flomskader etter at kommunal kulvert tettet og vannet derfor trengte inn i naboens bolig. Avgjørelsen har betydning for vårt spørsmål, da regelen om objektivt ansvar for anlegg siden er flyttet til forurensningsloven § 24a. Retten la til grunn at force majeure ”regelmessig [vil] ha betydning når ansvarsgrunnlaget er objektivt”. Videre la man til grunn at for å bli ansett som en force majeure-hendelse må dens ”upåregnelighet være vesentlig større enn ved det påreg-

---

¹⁸⁵ Jf. RG-2005-385

¹⁸⁶ RG-1984-386 s. 390 og s. 391

nelighetskriterium som legges til grunn ved culpavurderinger. I motsatt fall vil det objektive ansvar (...) i realiteten innskrenke seg til et culpaansvar". Retten fant at flomhendelse med gjentaksintervall på 10 til 30 år ikke kan "karakteriseres som så ekstraordinær eller av en slik katastrofelignende karakter at den kan karakteriseres som et force majeuretilfelle."¹⁸⁷ Lagmannsrettens uttalelser viser at kravet til upåregnelighet er vesentlig strengere enn det som gjelder når man fastlegger den subjektive ansvarsnormen.

Det kan stilles spørsmål ved hva som ligger i vilkåret "upåregnelig" i relasjon til force majeure. Lagmannsretten tok stilling til spørsmålet i RG-2007-1281, her ble kommunen ikke ilagt ansvar på grunn av flomhendelsens ekstraordinære karakter. I forbindelse med hvilket gjentaksintervall som er nedre grense for at force majeure-unntaket skal inntre, nevnte retten at rettspraksis og juridisk teori gir lite veiledning om spørsmålet. I rettspraksis antydes at det kreves en gjentaksintervall på "mer enn 15 år men ikke så mye som 100 år". Mens litteraturen gjerne viser til "ekstraordinære og upåregnelige omstendigheter" eller "omstendigheter som kan sies å være utenfrakommende, vanskelige å forutse, sjeldent forekommende og ha helt gjennomgripende betydning for muligheten til å oppfylle en avtale". Retten la vekt på at slike språklige "karakteristika" blir et "terminologisk spørsmål" som vil variere med tolkeren. Av den grunn ble løsningen at i tillegg til å tolke begrepet upåregnelig må man "foreta en konkret vurdering av hvilke forhold den ansvarlige burde ha tatt i betraktning". Spørsmålet om hva som er force majeure kan dermed ikke besvares generelt, "men vil i en viss utstrekning også måtte relateres til den type virksomhet og det konkrete anlegget det er tale om."¹⁸⁸ Uttalelsene tyder på at språklige utfordringer vil umuliggjøre en uavhengig fastlagt norm, men den kan utvikles gjennom praksis.

Med hensyn til hvilke krav man kan stille til forhold som bør tas i betraktning uttalte lagmannsretten, i den samme saken inntatt i RG-2007-1281, at det er "grunn til å stille strengere krav til hvilke forhold som må tas i betraktning jo større farepotensial som er knyttet til virksomheten og det konkrete anlegget". Videre viste flertallet til de "dimensjonerende hyppigheter" som er lagt til grunn i Norsk Standard (NS).¹⁸⁹ Standarden underbygger flertallets syn da anleggene i jordbruksområder er dimensjonert for oversvømmelse en gang i løpet av 10 år mens anlegg i forbindelse med undergrunn og underganger er dimensjonert for kun å ha oversvømmelse "1 gang i løpet av 50 år". Uttalelsen viser sammenhengen med det objektive ansvaret, som har sin årsak i den konstante risikoen ved virksomhetens farepotensiale. Flertallet konkluderte med at "flomhendelser i ledningsnett som har et gjentaksintervall på mer enn 50 år" ble ansett som force majeure-hendelser når det gjaldt avløpsnett i boligområder. Mindre-

---

¹⁸⁷ RG-1992-1158 s. 1166

¹⁸⁸ RG-2007-1281

¹⁸⁹ NS-EN-752-2

tallet derimot, mente at ”også en hendelse som har et gjentaksintervall som overstiger 50 år [kan] være så forutsigbar at den ikke kan anses som noen ansvarsbefriende force majeure begivenhet i forhold til det objektive ansvaret etter forurensningsloven § 24a”.¹⁹⁰ Konklusjonen er at når det gjelder flomhendelser i boligområder tyder rettspraksis på at flommen må ha et gjentaksintervall som er høyere enn hvert femtiende år. Kravet til gjentaksintervall kan være i utvikling nå, da mer nedbør og ekstremvær gjør at flomhendelser som tidligere bare skjedde hvert hundrede år når skjer oftere,¹⁹¹ og dermed blir mer påregnelig.

Der skaden fra overvannsanlegg skyldes force majeure-hendelser har ikke anleggseier plikt til å gripe inn for å hindre at vannet renner til naboeiendom.

---

¹⁹⁰ RG-2007-1281

¹⁹¹ NOU 2015:16 s. 26

6 Offentligrettslig side

6.1 Ansvar for manglende kommunal planlegging

6.1.1 Innledning

Veksten i befolkningstetthet, sammenholdt med mer ekstremvær, har økt behovet for planlegging. Gjennom offentlige arealplanlegging og byggesaksbehandling forebygges og forhindres skader som følge av at bygg er plassert på områder som er spesielt utsatt for naturskader.¹⁹² I store byer står kommunen bare for om lag 10 % av reguleringsplanene.¹⁹³ Dette kan vanskeliggjøre kontroll over sammenlagte virkninger av uoversiktlig detaljplanlegging. Ansvar etter plan- og bygningsloven er det eneste rettslige ansvarsgrunnlaget som kun retter seg mot det offentlige og er særlig relevant der man ikke har noen egentlig skadevolder å søke erstatning fra. Spørsmålet er om kommunen, i forbindelse med planlegging, har plikt til å utforme planer som hindrer vannskader på eiendom.

6.1.2 Ansvarssubjekt og arbeidsgiveransvar

Reglene i plan- og bygningsloven utgjør ikke alene noe erstatningsgrunnlag, men kan føre til ansvar på grunnlag av kommunens arbeidsgiveransvar for sine ansatte, etter regelen i skadeerstatningsloven § 2-1. Jf. eksempelvis RG-1988-499 (Loppa). Arbeidsgiveransvar ble ikke ble problematisert, og kommunen ble hold ansvarlig for skade på bolig etter ras, da bygningen var tillatt oppført det aktuelle risikofylte stedet.

I følge skadeerstatningsloven (skl.) § 2-1 er arbeidsgiver ansvarlig på objektivt grunnlag for ”skade som voldes forsettlig eller uaktsomt under arbeidstakers utføring av arbeid eller verv for arbeidsgiveren”. En naturlig språklig forståelse av bestemmelsen tilsier at arbeidstakeren må utvise skyld for at bestemmelsen rammer forholdet. Her er ”det offentlige” arbeidsgiveren,¹⁹⁴ og ansvaret omfatter ”bl. a. kontroll og tilsyn” og ”myndighetshandlingar”.¹⁹⁵

Bestemmelsens tredje ledd definerer arbeidstaker som ”enhver som gjør arbeid eller utfører verv i arbeidsgivers tjeneste”.

Konklusjonen er at kommunen er ansvarlig når dens ansatte handler forsettlig eller uaktsomt i strid med det som kan forventes¹⁹⁶ etter lov og forskrift og kommunale tiltak derfor ikke oppfyller krav med hensyn til vannskader etter tiltak på privat eiendom. Eksempelvis kan kom-

---

¹⁹² Junker (2015) s. 51

¹⁹³ Røsnes (2008) s. 32

¹⁹⁴ Jf. skadeerstatningsloven § 2-1 (2)

¹⁹⁵ Askeland (2013), note 79 rettsdata 13.09.16

¹⁹⁶ NOU 2015:16 s. 208

munen ha unnlatt å kreve fordrøyingstiltak i reguleringsplan, den kan ha tillatt tiltak som burde ha blitt nektet eller ikke stilt gode nok krav til tiltaket.

6.1.3 Plan- og bygningsloven § 28-1

6.1.3.1 Ansvarsfordeling

Plan og bygningsloven § 28-1 (1) stiller krav om ”tilstrekkelig sikkerhet mot fare eller vesentlig ulempe som følge av natur- eller miljøforhold” for bygging. ”Det samme gjelder for grunn som utsettes for fare eller vesentlig ulempe som følge av tiltak”. Formuleringen synliggjør at bestemmelsen også gjelder der grunnforholdene blir usikre på grunn av inngrep.¹⁹⁷ Regelen gir kommunen både en adgang og en plikt til å hindre utbygging i fareområder. I følge forarbeidene er bestemmelsen en selvstendig hjemmel for å avslå byggesøknader, men det gjelder en nedre grense ”for når en fare anses som vesentlig nok” til at bestemmelsen får anvendelse.¹⁹⁸ Kommunen plikter altså å ”klarere tomter” før bygging i relasjon til flomfare.¹⁹⁹

6.1.3.1.1 Natur- og miljøforhold

Begrepet naturforhold er ikke nærmere definert i plan- og bygningsloven, men forarbeidene nevner at ”[f]are eller ulempe som følger av naturforhold som flom og vannsig, eller miljøforhold som forurensing og støy” omfattes av bestemmelsen²⁰⁰ og peker videre til den tidligere plan- og bygningslovens forarbeider. Her nevnes at ”naturforhold omfatter ”synking, vannsig, ras eller lignende”.²⁰¹ I følge rundskriv T-5/97, sikter begrepet til ”de naturgitte omstendigheter ved tomta og omgivelsene som gjør at bebyggelse av eiendommen medfører fare eller ulempe”.²⁰² Oppsummeringsvis faller naturforhold som kan utgjøre en fare inn under bestemmelsens virkeområde.

Når det gjelder begrepet ”miljøforhold” dekker dette hovedsakelig ”fysiske tiltak i det ytre miljøet”. Sett hen til terskelen for hvilke naturfarer som omfattes av bestemmelsen har kategorien liten praktisk betydning.

Som nevnt, viderefører Plan- og bygningsloven § 28-1 regelen fra den tidligere plan- og bygningsloven § 68. Rettspraksis etter denne er derfor relevant ved fastleggelsen av innholdet i regelen. Rt. 2006-1012 (Eigersund) omhandlet et erstatningskrav mot kommunen grunnet setningsskader på boligeiendom. I avsnitt 39 nevnte førstvoterende at ”[f]are som følgje av

---

¹⁹⁷ Nyhus (2016) note 764 rettsdata 24.11.16

¹⁹⁸ Rt. 2006-1012 avsn. 39 og Ot.prp.nr. 45 (2007-2008) s. 338

¹⁹⁹ Taubøll (2016) s. 108

²⁰⁰ Ot.prp.nr. 45 (2007-2008) s. 206,

²⁰¹ Ot.prp.nr. 57 (1985-1986) s. 66

²⁰² T-5/97

naturtilhøve, som flaum og sig av vatn, er omfatta” den gamle plan- og bygningsloven § 68, men det ”måtte [likevel] vere ein terskel for når ein fare er vesentleg nok”. Det ble lagt til grunn å være risikospørsmål, ”der det avgjerande er ei samla vurdering av kor sannsynleg det er at det vil oppstå skade, opp mot arten og omfanget av skade dersom slik oppstår.” Dermed er ”vanskelege naturtilhøve ikkje utan vidare” omfattet av bestemmelsen. I den aktuelle saken var ikke faren vesentlig nok til at bestemmelsen fikk anvendelse. Ut fra dommen kan man trekke den konklusjon at den aktuelle ”faren må være av en slik art og styrke at forebygging av konsekvensene ikke er vanlig prosjekteringspraksis.²⁰³ Som eksempel kan nevnes at bygninger vanligvis ikke prosjekteres med tanke på å tåle snøskred eller flom, derfor må bygningene plasseres et sted der de ikke er særlig utsatt for slike farer.

6.1.3.2 Sikkerhetskravet

En naturlig språklig forståelse av formuleringen ”tilstrekkelig sikkerhet mot fare” tilsier at det må foretas en skjønsmessig helhetsvurdering for å anslå hva som er ”tilstrekkelig”. Det er antatt at plan og bygningslovens krav om ”tilstrekkelig sikkerhet” svarer til byggeteknisk forskrift § 7-1 (1) sitt krav om ”tilfredsstillende sikkerhet”.²⁰⁴ Kriteriet er forklart nærmere i forskriftens § 7-2. Bestemmelsen fremholder at ”[b]yggverk skal plasseres, dimensjoneres eller sikres mot flom slik at største nominelle årlige sannsynlighet i tabellen (...) ikke overskrides”. En tilsvarende ordning for skred følger av forskriftens § 7-3.²⁰⁵ Regelen gjelder altså nye byggeprosjekter, men overvannsutredningen av 2015 nevner at bestemmelsen har betydning for eksisterende bebyggelse om ”avrenningen fra et byggetiltak påfører andre eiendommer utilfredsstillende farer eller ulemper”. Detaljreguleringen gjør det mulig å fastslå om kommunen har overholdt sin plikt til å sørge for ”tilstrekkelig sikkerhet”, til tross for at termen er noe uklart språklig sett.

Det er en streng detaljregulering på området, men lovgiver har holdt seg til et vanlig culpaansvar. Det er antatt at rettspraksis som omhandler ”naturfarene ved flom og skred” er overførbart til skader som følge av overvann.²⁰⁶

6.1.3.3 Aktsomhetsnormen og den ansvarsbetingende handling

Aktsomhetsnormen etter skadeerstatningsloven og plan- og bygningsloven beror i utgangspunktet to forskjellige vurderinger. Da overholdelsen av regler er et viktig moment i aktsomhetsvurderingen, vil vurderingen etter skadeerstatningsloven og planlovgivningen gjerne sammenfalle, i og med at plan- og bygningsloven § 28-1 pålegger forsvarlig skadeforebyg-

---

²⁰³ Taubøll (2015) s. 39

²⁰⁴ Nyhus (2016) note 762, rettsdata 24.11.16 og Taubøll (2015) s. 40

²⁰⁵ NOU 2015:16 s. 129-130

²⁰⁶ NOU 2015:16 s. 208

ging. En side av spørsmålet er om kommunen handler uaktsomt ved å tillate bygging når man legger til grunn eksisterende kunnskap om de aktuelle forhold. En annen side er om kommunen handler uaktsomt ved ikke å foreta en nærmere vurdering av de aktuelle forhold. Dette kom på spissen i saken inntatt i RG-2006-107 (Ulsfjord). Her krevet hytteeiere erstatning for å ha fått bygge i et område som senere ble utsatt for ras. Retten la vekt på hvilke kilder kommunen hadde tilgang til på vedtakelsestidspunktet. Tre av hyttene var fra 1983. På det tidspunktet var det ikke gjort noen skredfarevurdering og kommunen hadde derfor ingen opplysninger som tilsa at en risikovurdering burde gjennomføres. Siden det ikke var vanlig praksis å foreta slike vurderinger på den tiden var det intet som tilsa at kommunen burde ha vurdert spørsmålet nærmere. Kommunen hadde handlet aktsomt.

Når det gjaldt hyttene fra 1992, hadde kommunen på denne tiden mottatt et faresonekart, som indikerte at de to hyttene lå utsatt til. Siden området ikke var detaljregulert manglet kommunen sikker kunnskap om faren. Retten anså likevel kommunen for uaktsom i angående de to hyttene, da farekartet ga oppfordring til ytterligere undersøkelser.

Uaktsomheten og skaden for den ene hytta manglet årsakssammenheng, da hytta lå utenfor faresonen. Skredfaren der var så liten at den uansett ikke skulle vært utredet nærmere. Ytterligere undersøkelser hadde derfor ikke avverget skaden.

En sak av nyere dato er Rt. 2015-257 (Nissegård). Saken omhandlet spørsmålet om kommunen hadde handlet ”erstatningsbetingende uaktsomt ved å godkjenne” byggeplaner i et område som viste seg å være mer skredutsatt enn først antatt.²⁰⁷ Under dissens (4-1), konkluderte Høyesterett med at kommunen ikke hadde handlet uaktsomt ved å tildele byggetillatelse uten videre rasundersøkelser. Overordnet spørsmål i saken var hvem som hadde ansvaret for at aktuelle farer oppdages og utredes i forbindelse med byggesaksbehandlingen.

I forbindelse med aktsomhetsnormen for arbeidsgiveransvaret nevnte førstvoterende at ”[a]ktsomhetskravet vil avhenge av hva slags tjenesteområde man befinner seg på”, men at man etter lovens ordlyd skal ta hensyn til ”de krav man med rimelighet kan stille til virksomheten eller tjenesten”.²⁰⁸ Videre viste retten til at enkelte offentlige tjenester, som kontroll-, bistands-, eller servicevirksomhet vurderes etter en mildere norm, men da dette ikke ble utdypet er det antatt at byggesaksbehandlingen er underlagt en alminnelig aktsomhetsnorm.²⁰⁹

---

²⁰⁷ Rt. 2015-257 avsn. 29

²⁰⁸ Rt. 2015-257 avsn. 32

²⁰⁹ Junker og Taubøll (2015) s. 194

Det følger av dommen at det normale kunnskapsnivå på vedtakstidspunktet er utgangspunktet for vurderingen.²¹⁰

6.1.3.3.1 Risiko- og sårbarhetsanalyse

For å fastslå kommunens aktsomhetsplikt la flertallet i Nissegård-saken vekt på at det nylig var utarbeidet en risiko-og sårbarhetsanalyse (ROS). Kommunen hadde derved tatt rasfaren i betraktning, men det var intet som tydet på at faren var uakseptabel i det aktuelle området.²¹¹ Dette indikerer at man ikke ”med rimelighet” kunne vente at kommunen skulle vurdere rasfaren nærmere.²¹²

I følge plan- og bygningsloven § 4-3 skal planmyndigheten ”påse at risiko- og sårbarhetsanalyse gjennomføres for planområdet, ”[v]ed utarbeiding av planer for utbygging”. Videre fremholder plan- og bygningsloven § 3-3 (4) at kommunen skal ha ”tilgang til nødvendig planfaglig kompetanse”. Plikten innebærer at risiko- og sårbarhetsanalyser (ROS) skal gjennomføres i alle tilfeller der man foretar en konsekvensutredning, hvilket inkluderer de fleste større prosjekter.²¹³

Videre har kommunen en plikt til å vurdere konsekvensene av nedbør og avrenning, både i det konkrete planområdet, og i relevante områder utenfor. Neglisjeres plikten, kan kommunen ilegges erstatningsansvar for konsekvensene. Men de eksakte kravene til kunnskapsgrunnlagets ”innhold og omfang” kan variere, da kommunen selv fastsetter utredningsbehovet gjennom planprogrammet.²¹⁴

Også forvaltningsloven §§ 17 og 37 stiller krav til utredningsplikten da saken skal være ”så godt opplyst som mulig” før man treffer vedtak eller vedtar forskrift. Rt. 2009-661 (Husebyskogen) gjaldt spørsmålet om et vedtak om endring av reguleringsplan var gyldig selv om den foreskrevne konsekvensutredning ikke var foretatt. I den forbindelse nevnte førstvoterende, på vegne av flertallet, at man ikke har en ”skarp grense mot den alminnelige plikten til forsvarlig saksutredning etter forvaltningslovens § 17” og reglene i plan- og bygningsloven. Utredningsplikten er altså tilnærmet lik etter plan- og bygningsloven og forvaltningsloven.

---

²¹⁰ Rt. 2015-257 avsn. 37 og 72

²¹¹ Junker og Taubøll (2015) s. 195

²¹² Jf. skadeerstatningsloven § 2-1 (1)

²¹³ Junker (2015b) og plan- og bygningsloven § 4-2

²¹⁴ Plan- og bygningsloven § 4-1 jf. NOU 2015:16 s. 121

6.1.3.3.2 Tiltakshavers informasjon

Rettspraksis har vektlagt tiltakshavers tilknytning til det aktuelle området.²¹⁵ Eksempelvis la flertallet i Nissegård-saken vekt på tiltakshaverens kjennskap og tilknytning til området, da familien hans hadde holdt til der i generasjoner, samt det faktum at man vanskelig kunne observere i terrenget at det hadde gått ras i området. Dersom man lett kunne ha observert ras ved befaring burde parten ha visst om faren. Dette momentet virker å ha mindre vekt enn tidligere antatt, da førstvoterende la til grunn at det ”ikke utelukkende kan tas utgangspunkt i den menneskelige erfaring for å vite om det er akseptabel rasfare” når terskelen er 1/1000.²¹⁶ Uttalelsen indikerer at risikoanalyse, statlige farekart, og synlige merker bare er første steg i aktsom saksbehandling. Dersom disse avdekker en fare kreves ytterligere ekspertvurderinger for å anse kommunen som aktsom. I takt med det økende fokuset på klimaendringenes påvirkning av farerisiko, samt den økte tilgangen på fagkunnskap kreves sannsynligvis innhenting av sakkyndigundersøkelser for å anses som aktsom i dag, til tross for at kommunen ikke ble pålagt dette i Nissegård-saken.²¹⁷ Det følger av Loppa-saken, nevnt ovenfor, at kommunens aktsomhetsplikt ikke er oppfylt ved bare å opplyse om rasfare, for så å ”overlate til byggherren å foreta nærmere undersøkelser”. Videre kan ikke kommunen legge tiltakshavers opplysninger ukritisk til grunn, uten å gjøre sine egne undersøkelser, spesielt når det ikke foreligger sakkyndiguttalelser og de topografiske forholdene på stedet kan indikere fare.²¹⁸

6.1.3.4 Det endelig ansvar for uegnet eiendom

Dersom eiendom er uegnet for bebyggelse kan tiltakshaver ”dokumentere at fare likevel ikke foreligger, eller at det kan motvirkes ved sikringstiltak”.²¹⁹ Spørsmålet blir hvem som har det endelige ansvaret for tilstrekkelig sikkerhet. Utgangspunktet er at tiltakshaver har ansvaret for at byggeprosjektet blir gjennomført på en forsvarlig måte.²²⁰ Han må selv, for egen regning, skaffe fagfolk til fare- og ulempestikring. Kommunen skal kunne stole på de opplysningene tiltakshaver har gitt.²²¹ Dersom fremlagt informasjon ikke oppfylder påkrevet nøyaktighetsgrad, kan kommunen kreve ytterligere informasjon.²²² Ved tvilstilfeller må man vurdere ”om kommunen har opptrådt tilstrekkelig aktsomt ved å legge opplysningene til grunn”.²²³ Igjen gis det anvisning på en aktsomhetsvurdering. For å anses som aktsom, bør kommunen ha vurdert tiltakshavers opplysninger opp mot den informasjon man er i besittelse av, jf. det som er

---

²¹⁵ Jf. Rt. 2006-1012 avsn. 52

²¹⁶ Rt. 2015-257 avsn. 50

²¹⁷ Junker og Taubøll (2015) s. 196

²¹⁸ Jf. RG-1988-499 s. 507

²¹⁹ Ot.prp.nr.45 (2007-2008) s. 339

²²⁰ Rt. 2006-1012 avsn. 47

²²¹ Ot.prp.nr. 45 (2007-2008) s. 339

²²² Kart og planforskriften § 6

²²³ NOU 2015:16 s. 122,

nevnt ovenfor i relasjon til Nissegård-saken, om at risikoanalyser og farekart er første steg i en aktsom saksbehandling.

Til tross for at tiltakshaveren har hovedansvaret for å fremskaffe og å bære den økonomiske byrden ved å skaffe ekspertuttalelser om grunnforholdene på byggetomta og eventuelle andre farer som kan hindre utbyggingen, har kommunen det endelige ansvaret for tilstrekkelig sikkerhet.²²⁴ Kommunen kan altså ikke godkjenne byggeplaner utelukkende på grunnlag av tiltakshavers opplysninger, uten selv å undersøke. men må vurdere faktagrunnlaget som foreligger, uavhengig av om det er fremskaffet ved egne undersøkelser, av tiltakshaver eller om materialet fantes fra før av.²²⁵

I relasjon til hovedspørsmålet vise drøftelsen at kommunen kan ha plikt til å sørge for at vann ikke renner fra en eiendom til en annen på en måte som forårsaker skade, uavhengig av hvem som eier eiendommene.

---

²²⁴ Taubøll (2015) s. 35

²²⁵ Plan- og bygningsloven § 28-3 har en viss betydning i relasjon til spørsmålet om plikt til å hindre at vann fra egen eiendom renner videre til naboen. Bestemmelsen hjemler en rett for den berørte nabo til å gjøre tiltak på nabogrunn, forutsatt at han har fått tillatelse fra kommunen. Av hensyn til avhandlingens omfang og tema velger jeg å avgrense mot ytterligere behandling av dette spørsmålet.

7 Oppsummering og rettspolitisk vurdering

Svaret på hovedspørsmålet, om man har plikt til å hindre at vann fra egen eiendom renner videre til naboen, er besvart gjennom oppgaven og oppsummeres i det følgende. Eier eller drifter man et overvannsanlegg har man plikt til å hindre at dette forårsaker skade hos naboen, det samme gjelder når man har iverksatt et vassdragstiltak. Som eier i naborettslig forstand har man plikt til ikke å lede vann til naboen på en måte som skaper kvalifisert skade eller ulempe hos han. Men om man har et vassdrag over sin eiendom har man ingen plikt til å gripe inn for å hindre at det renner til naboen og forårsaker skade der. Uansett har kommunen et ansvar for ikke å la noen bygge på et spesielt utsatt sted, men om vassdraget ikke utgjør noen særlig risiko må naboen selv bære ansvaret for det skadevoldende vannet på eiendommen sin.

Kommunenes utstrakte mulighet til ansvarsfraskrivelse i forbindelse med avløpsanlegg kan skape en falsk trygghetsfølelse og gjøre det vanskelig å forutberegne sin rettsstilling. For det andre kan det skape vanskelige bevisituasjoner, eksempelvis kan det bli spørsmål om rørets manglende evne til å frakte bort vann kom av avleiringer og liknende, eller om røret uansett ikke ville vært i stand til å frakte bort vannet på grunn av manglende kapasitet.²²⁶

Hovedsynspunktet bak den utstrakte bruken av objektivt ansvar er at den som har størst nytte av tiltaket skal være ansvarlig for skaden det påfører. Dette er rimelig der tiltakshaver faktisk tjener på tiltaket. Når det gjelder avløpsanlegg i forurensningslovens betydning er dette noe kommunen tilbyr fellesskapet. Man kan stille spørsmål ved om hensynene bak det objektive ansvaret har like stor relevans i slike situasjoner. På den annen side vil skadevirkningene fremstå som tilfeldige og til dels svært omfattende for skadelidte og for den enkelte eier av anlegget, dersom private holder anlegget. Dette taler for at utviklingen av objektivt ansvar er rimelig og samfunnsøkonomisk gunstig, da kommunen har store pulveriseringsmuligheter og organisatoriske fordeler en privat anleggseier mangler.²²⁷

Forslagene i NOU 2015:16 kan medføre et økt antall private anleggseiere. Siden flertallet i utredningen foreslår å skjerpe ansvaret for avløpsanlegg etter forurensningsloven § 24a²²⁸ vil mange private anleggseiere kunne få store erstatningskostnader, uten pulveriseringsmuligheten kommunen har. På den ene siden har de adgang til å forsikre seg, men private kan ha svært ulik evne til å bære forsikringskostnaden. Videre er det svært sannsynlig at forsikringskostnadene vil øke, da et objektivt ansvar uten mulighet for ansvarsfraskrivelse vil gjøre det

---

²²⁶ Taubøll (2016) s. 103

²²⁷ Traagstad (2009)

²²⁸ NOU 2015:16 s. 252

enkler å få gjennomslag for regresskrav overfor anleggseierne.²²⁹ Siden avløpsanlegg og annen bortledning av vann i all hovedsak skjer til fellesskapets beste og ut fra fellesskapets behov, taler rettferds- og rimelighetshensyn for at man ikke øker andelen private avløpsanlegg.

Lovforslagene i NOU 2015:16 består hovedsakelig av justeringer og mindre endringer i eksisterende lovgivning. På den ene side kan dette virke naturlig siden man kjenner det eksisterende systemet. På den andre siden kan et system med overlappende og ulike ansvarsregler svekke forutberegnelighet og virke prosessdrivende. Problemene vil stadig bli hyppigere da klimaet er i endring og man bygger tettere enn noen gang.²³⁰ Enkle og oversiktlige regelverk vil bidra til effektiv overvannshåndtering. Derfor bør man ha et helhetlig regelsett, med gjennomtenkte, rimelige og forutsigbare løsninger.

I løpet av sin ferd mot resipienten renner vannet gjennom mange samvirkende overvannsanlegg, både avløpsanlegg²³¹ og vassdragstiltak²³². I et ”slikt heterogent bortledningssystem kan det være vanskelig å forutse hva som vil bli systemets svakeste ledd under stor belastning.”²³³ Samvirkende årsaker kan vanskeliggjøre identifikasjon av delårsakene, spesielt hvis de skriver seg fra ulike deler av bortledningssystemet. Eksempelvis dersom ”noe av vannet i en kjeller kommer fra en tiltettet stikkrenne og noe fra en kunstig dam som har gått over sine bredder”.²³⁴ Rettsenhet og forutsigbarhet svekkes om samvirkende årsaker ilegges ulikt ansvar. Det kan nevnes at den brede overvannsdefinisjonen har ført til at reglene om overvannsanlegg omfatter mange typer anlegg, som til dels skiller seg sterkt fra de kloakkanleggene reglene opprinnelig var ment for.²³⁵ Dette indikerer et behov for ny regulering.

---

²²⁹ Høringsuttalelse (2016) kap. 9

²³⁰ NOU 2015:16 s. 26

²³¹ Jf. forurensningsloven § 24a

²³² Jf. vannressursloven § 47 (2) a)

²³³ Taubøll (2016) s. 101

²³⁴ Høringsuttalelse (2016) kap. 9

²³⁵ Taubøll (2016) s. 104

8 Litteraturliste

- Askeland, Bjar- "Kommentarer til skadeerstatningsloven" Norsk lovkommentar nettver-
te sjon, 2013 (sitert fra rettsdata, 13.09.16)
- Askeland, Bjar- ""Uturvanderegelen" i nabol. § 2 første ledd" I Jussens Venner 1996 s.
te 326-374
- Backer, Inger "Kommentar til lov om vassdrag og grunnvann" Norsk lovkommentar
Lorange nettversjon, 2012 (sitert fra rettsdata 12.10.16)
- Falkanger, Thor "Fast eiendoms rettsforhold", 4. utg. 2011
- Falkanger, Thor "To tingsrettslige arbeider" 1986
- Norges miljø- Høringsuttalelse til NOU 2015:16 Overvann i byer og tettsteder | som pro-
og biovitenska- blem og ressurs <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing-nou-201516-overvann-i-byer-og-tettsteder/id2472531/?uid=cc743621-4968-4c2f-889b-0620a20292fd> (sitert 11.11.16)
pelige universi-
tet, Institutt for
landskapsplan-
legging (2016)
- Junker, Eivind "Kommunens kontroll med eksterne utredninger av fare i planlegging og
byggesak" I Kart og Plan nr. 1 2015 s. 51-63
- Junker, Eivind "Kravene til kommunens aktsomhet ved mulig naturfare – en kommentar
og Taubøll, til Nissegård-dommen (Rt. 2015-257) I Kart og Plan nr. 2 2015 s. 191-198
Steinar
- Kjønstad, As- "En modell for culpavurderingen", Tidsskrift for erstatningsrett nr. 2 2005
bjørn s. 87-120 (sitert fra lovdata 12.10.16)
- Nordtveit, Ernst "Kommentar til granneloven" Norsk lovkommentar nettversjon, 2014 (si-
tert fra rettsdata 25.08.16)
- Nygaard, Nils "Ansvars plassering etter grannelova § 9" I Jussens Venner 1991, s. 171-
186 (sitert fra lovdata 22.11.16)
- Nyhus, Øystein "Kommentarer til plan- og bygningsloven" Norsk lovkommentar nettver-
Nore sjon, 2015 (sitert fra rettsdata 24.11.16)
- Stavang, Endre "Naborettens forurensingsansvar", 1999
- Stavang, Endre "Oversikt over grannelova § 2" Merknad til grannelova § 2, 2009 (sitert fra
lovdata 21.11.16)
- Sørensen, Jan, "Er konsekvensutredninger et egnet verktøy i gjennomføringen av EUs

- Østdahl, Torbjørn, Guerrero, Christina og Selvik, John Rune mfl. rammedirektiv for vann?” I Vann 2004 s. 214-228
- Taubøll, Steinar ”Virkeområdet for forurensningsloven § 24a om avløpsanlegg, særlig i forhold til overvann og veier”. I: Kart og Plan, nr. 3, 2010, s. 166-173
- Taubøll, Steinar ”Sikkerhetskrav og kommunalt erstatningsansvar ved bygging i fareområder”. I: Kart og Plan nr. 1, 2015, s. 35-50
- Taubøll, Steinar ”Erstatningsansvaret ved svikt i anlegg for overvannshåndtering” I Kart og Plan nr. 2 2016
- Thorson, Bjarte ”Erstatningsrett: Objektivt ansvar for vannavløp fra fylkesvei – Rt- 2012-820”. I: Nytt i privatretten nr. 3, 2012, s. 9-10 (sisert fra lovdata 12.09.16)
- Traagstad, Øyvind ”Ansvar for vannskade i hus på grunn av tilbakeslag i avløpsledning; kritisk blikk på en høyesterettsdom (Rt. 2007- 431) I: Jussens Venner 2009, s. 119-1125 (sisert fra Idunn.no 30.08.16)
- Miljøverndepartementet Rundskriv fra Miljøverndepartementet og Kommunal- og arbeidsdepartementet nr. 5 (1997) (T-5/97) <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/t-597-fareomrader/id108139/> (sisert) 24.11.16
- Standard Norge ”Utvendige stikklednings- og hovedledningssystemer – 1997” (NS-EN-752-1) www.standard.no/en/PDF/FileDownload/redirect=true&filetype=pdf&preview=true&item=142499&category=5 (24.11.16)

9 Forarbeider

Meld.St.33 (2012-2013)	https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-33-20122013/id725930/?q=&ch=3 (22.08.16)
NOU 1982:19 ”Generelle lovregler om erstatning for forurensingsskade”	Lovdata
NOU 1994:12 ”Lov om vassdrag og grunnvann”	Lovdata
NUT 1957:3 Rådsegn 2 – eigedomsretten i grannehøve	Lovdata
Ot.prp.nr. 11 (1979-80) ”Om lov om vern mot forurensinger og om avfall (forurensningsloven)”	Lovdata
Ot.prp.nr. 33 (1988-1989) ”Om lov om endringer i lov 13. mars 1981 nr. 6 om vern mot forurensinger og om avfall (forurensningsloven) mv.”	Lovdata
Ot.prp.nr. 45 (2007-2008) ”Om lov om planlegging og byggesaksbehandling (plan- og bygningsloven)”	Lovdata
Ot.prp.nr. 57 (1985-1986) ”Om lov om endringer i plan- og bygningsloven av 14. juni 1985 nr. 77”	Lovdata
Ot.prp.nr.24 (1960-1961) Om lov om rettshøve mellom grannar	Lovdata
Ot.prp.nr.39 (1998-1999) ”Lov om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)”	Lovdata

10 Lover og forskrifter

1915	Lov 13 august nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven)
1918	Lov 31 mai 1918 nr. 4 om avslutning av avtaler, om fuldmagt og om ugyldige viljeserklæringer (avtaleloven)
1940	Lov 15 mars nr. 2 om vassdragene (vassdragsloven)
1961	Lov 16 juni om rettshøve mellom grannar (grannelova) [naboloven]
1967	Lov 10 februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven)
1981	Lov 13 mars nr. 6 om vern mot forurensninger og avfall (forurensningsloven)
1985	Lov 14 juni nr. 77 om plan- og bygning (opphevet plan- og bygningslov)
2000	Lov 24 november nr. 82 om vassdrag og grunnvann (vannressursloven)
2004	Forskrift 1 juni nr. 6 om begrenning av forurensning (forurensingsforskriften)
2008	Lov 27 juni nr. 71 om planlegging og byggesaksbehandling (Plan- og bygningsloven)
2009	Forskrift 26 juni 2009 nr. 861 om kart, stedfestet informasjon, arealformål og kommunalt planregister (Kart- og planforskriften)
1969	Lov 13 juni nr. 26 om skadeerstatning (skadeerstatningsloven)
2014	Lov 15 august nr. 59 om erstatning for naturskader (naturskadeerstatningsloven)
1994	Lov 25 mars nr. 7 om sikring mot og erstatning for naturskader (naturskadeloven)
EP/Rdir 2000/60/EF	Europa-parlamentets og Rådets direktiv 2000/60/EF av 23 oktober 2000 om fastsettelse av rammer for fellesskapets vannpolitikk (vanndirektivet)

11 Rettspraksis

HR-2007 s. 539 (Nittedal)	17.10.16 lovdata
LA-2008-33819	21.10.16 lovdata
LA-2014- 153775	23.11.16 lovdata
LA-2014- 177258	23.11.16 lovdata
LB-2015- 52345	19.10.16 lovdata
LE-2015- 161076 (Skurva)	17.10.16 lovdata
LF-1999-818	23.11.16 lovdata
LG-2010-68964	23.11.16 lovdata
LG-2012-168238	22.08.16 rettsdata
LG-2015-153135	17.11.16 lovdata
RG-1966 s. 276	01.11.16 lovdata
RG-1988 s. 499 (Loppa)	10.11.16 lovdata
RG-2000 s. 1587-2	19.11.16 lovdata
RG-2006 s. 107 (Ulsfjord)	11.11.16 lovdata
RG-2006 s. 652	17.10.16 lovdata
RG-2007 s. 486 (Nittedal)	17.10.16 lovdata
RG-2008 s. 343	23.11.16 lovdata
Rt. 1905 s. 715 (vannledningsdommen)	11.09.16 lovdata
Rt. 1916 s. 1148 (Trondheims mekaniske verksted)	29.08.16 lovdata
Rt. 1923 s. 260 (Sagbruk i Namsos)	29.08.16 lovdata
Rt. 1931 s. 211 (Smestad)	29.08.16 lovdata
Rt. 1935 s. 281 (kloakkledning)	11.09.16 lovdata
Rt. 1960 s. 620 (Veisperring i Stavanger)	29.08.16 lovdata
Rt. 1969 s. 643 (Fana)	02.11.16 lovdata
Rt. 1969 s. 757 (Sandvika Gjestgiveri)	23.08.16 rettsdata
Rt. 1971 s. 387 (Søndre Fjeldstad)	23.08.16 rettsdata
Rt. 1972 s. 142 (Jernverket)	29.08.16 lovdata
Rt. 1972 s. 965 (Mønepanne)	22.11.16 lovdata
Rt. 1973 s. 1193 (Bodø flyplass)	29.08.16 lovdata
Rt. 1974 s. 122 (vindusdommen)	29.08.16 lovdata
Rt. 1974 s. 524 (Fornebu flyplass)	29.08.16 lovdata
Rt. 1975 s. 1081 (Tromsø)	11.09.16 lovdata
Rt. 1977 s. 1155 (Flesland flyplass)	29.08.16 lovdata
Rt. 1981 s. 343 (Bybro-dommen)	27.08.16 lovdata
Rt. 1982 s. 588 (Kjevik)	29.08.16 lovdata

Rt. 1983 s. 152	19.11.16 lovdata
Rt. 1992 s. 64 (P-pilledom 2)	19.11.16 lovdata
Rt. 1996 s. 232 (Lillo-Opsahl)	22.11.16 lovdata
Rt. 2002 s. 1080 (Bømlobro)	19.11.16 lovdata
Rt. 2003 s. 764 (Sykkelvei)	23.08.16 rettsdata
Rt. 2006 s. 1012 (Eigersund)	22.09.16 lovdata
Rt. 2006 s. 486 (Gardermoen)	02.11.16 rettsdata
Rt. 2006 s. 788 (Svartebukt Havn)	20.11.16 lovdata
Rt. 2007 s. 431 (Stavanger)	09.09.16 lovdata
Rt. 2009 s. 661 (Husebyskogen)	23.09.16 lovdata
Rt. 2011 s. 1304 (Alta)	09.09.16 lovdata
Rt. 2012 s. 820 (Fosen)	04.09.16 lovdata
Rt. 2012 s. 944	23.11.16 lovdata
Rt. 2014 s. 656 (Molde)	09.09.16 lovdata
Rt. 2015 s. 257 (Nissegård-saken)	13.09.16 lovdata
TSOST-2012 s. 169173	23.11.16 lovdata